

ใน ค.ศ. 1839 อังกฤษได้ครอบครองเอเดน (Aden) ซึ่งเป็นเมืองท่าตรงทางเข้าทะเลแดง ค.ศ. 1842 ได้ฮ่องกง และ ค.ศ. 1878 ยึดได้เกาะไซปรัส ซึ่งต่อมากลายเป็นฐานทัพเรือที่สำคัญของอังกฤษ

การจัดการปกครองของอังกฤษ คือ

1. ในอาณานิคมที่มีคนผิวขาวที่ได้รับการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ อังกฤษจะเปิดโอกาสให้ปกครองตนเอง มีฐานะเป็นโดมิเนียน (Dominion) คือ คานาดา (ค.ศ. 1867) ออสเตรเลีย (ค.ศ. 1900) นิวซีแลนด์ (ค.ศ. 1907) และสหภาพแอฟริกาใต้ (ค.ศ. 1909)

2. พลเมืองที่เป็นชาวพื้นเมืองได้รับการศึกษาจะได้รับสิทธิปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย คือ มีสภาพนิติบัญญัติอยู่ภายใต้ความดูแลของผู้สำเร็จราชการอังกฤษ คือ มอลต้า ทรินิแดด ซึ่งได้รับสิทธิปกครองตนเองภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

3. ในดินแดนที่ชาวพื้นเมืองยังไม่ได้รับการศึกษาดีพอ นั้น อังกฤษจะปกครองโดยตรง เป็นอาณานิคม (Crown Colony) อังกฤษจะตั้งผู้สำเร็จราชการหรือผู้แทนไปดูแลโดยขึ้นตรงกับกระทรวงอาณานิคม (Colonial Office) เช่น เกาะฮ่องกง

4. อาณานิคมที่มีเจ้าผู้ครองของตน แต่อังกฤษจะส่งข้าราชการไปเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้แทนภายในรัฐนั้น เช่น รัฐต่าง ๆ ในมลายูก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือรัฐปะหัง และยะโฮร์

2. ฝรั่งเศส ส่วนใหญ่ดำเนินนโยบาย “แทรกซึม” ทางวัฒนธรรมคือความพยายามยกระดับชนพื้นเมืองให้สูงขึ้น ส่วนใหญ่คนชั้นปกครองจะเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีการศึกษา เช่น ในประเทศอัลจีเรียเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสที่ก้าวหน้าที่สุดและมีชาวฝรั่งเศสอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานมากที่สุด

รัฐบาลฝรั่งเศสทุกรัฐบาลจะเห็นคุณค่าของการขยายอาณาเขต และการแสวงหาอาณานิคมอยู่เสมอ ดังเช่น การเข้ายึดตูนีเซีย และทางตะวันออกไกลได้เข้าครอบครองม्यानเมอ และลาว

3. รัสเซียได้แผ่อาณาเขตไปทางตะวันออกถึงไซบีเรีย และทวีปเอเชียกลาง ถึง ค.ศ. 1819 รัสเซียแผ่อาณาเขตไปถึงมหาสมุทรแปซิฟิกและสร้างเมืองวลาดีวอสต็อก (Vladivostok) ต่อมาถึง ค.ศ. 1860 รัสเซียขยายต่อไปถึงทาชเคนท์ (Tashkent) สมากานด์ (Samakand) และเตอร์กิสถานจนจรดประเทศเปอร์เซีย และอัฟกานิสถานทำให้อังกฤษไม่ไว้วางใจด้วยเกรงว่ารัสเซียจะไม่หยุดยั้งเพียงนั้น อาจจะมีผลกระทบไปถึงอินเดียได้ ดังนั้นอังกฤษจึงพยายาม

ส่งเสริมฐานะของอัฟกานิสถานให้เป็นประเทศที่มั่นคง เพื่อเป็นกันชนระหว่างรัสเซียกับอินเดีย ต่อมารัสเซียจึงแสดงความสนใจมากขึ้นเฉพาะทางด้านมหาสมุทรแปซิฟิก พระเจ้าซาร์ทรง แสดงความสนพระทัยทำนุบำรุงไซบีเรียจนได้ทรงสร้างทางรถไฟผ่านไซบีเรีย แต่ใน ค.ศ. 1867 ในรัชสมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช รัสเซียได้ขายอลาสก้าให้สหรัฐอเมริกา ไปในราคา 7,200,000 ดอลลาร์

4. **ดัทธิ** ส่วนใหญ่ใช้ระบอบอุปถัมภ์ (paternalism) แบบมีอำนาจเด็ดขาด มุ่งที่ผล กำไรเชิงพาณิชย์ของประเทศแม่ เช่นที่ได้ดำเนินการในหมู่เกาะอินเดียตะวันออก (Dutch East Indies) เป็นต้น

5. **เบลเยียม** มุ่งผลทางการค้าเป็นส่วนใหญ่ พระเจ้าเลโอโพลด์ที่ 2 ทรงเป็น กษัตริย์ที่สนพระทัยการสำรวจดินแดนในแอฟริกาโดยเฉพาะในคองโก ได้ทรงอ้างสิทธิยึดครองที่ เรียกว่า “The Association Internationale to the Congo” มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้ายึดครอง คองโกซึ่งมีเนื้อที่ 900,000 ตารางไมล์ และตั้งชื่อประเทศว่า Independent State of Congo หรือ Congo Free State เพื่อช่วยเหลือชาวพื้นเมืองในด้านมนุษยธรรม การขยายอำนาจของ เบลเยียมได้ถูกมหาอำนาจยุโรปจัดการประชุมที่เบอร์ลิน ค.ศ. 1884 ยอมให้เลโอโพลด์ ปกครองคองโก แต่ต้องยอมให้นานาชาติเข้าไปทำการค้าเสรีได้ เลโอโพลด์ไม่ยอมรับสัญญาแต่ ได้ทรงประกาศให้คองโกเป็นอาณานิคมของเบลเยียมก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

6. **อิตาลี** เป็นประเทศยากจนเกินกว่าที่จะดำเนินการใด ๆ กับดินแดนภายใต้ความ ดูแลของตน และดินแดนที่อิตาลีได้ก็มักเป็นดินแดนที่ไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น เอริเทรีย (Eritrea) โซมาลีแลนด์ (Somaliland) ทำให้อิตาลีต้องดิ้นรนขยายอาณานิคมต่อไปบิสสิเนีย (ปัจจุบันคือ เอธิโอเปีย) แต่กองทัพของอิตาลีก็พ่ายแพ้กษัตริย์บิสสิเนียคือ เมเนเล็ก (Menelek) ทำให้ การขยายอาณานิคมของอิตาลีต้องหยุดชะงักลง

7. **เยอรมนี** มุ่งในการสร้างศักดิ์ศรีของประเทศมากกว่าต้องการขยายอาณานิคม อย่างจริงจัง มักจะปกครองอย่างเคร่งครัดแต่ไม่แข็งกร้าว และส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งปกครองใน ระยะยาวนอกจากจะได้พยายามฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1884 เยอรมนีได้ปกครองแอฟริกาตะวันตกเฉียงใต้ หรือที่เรียก ว่า “German Southwest Africa” ต่อมาได้คาเมรูน โทโกแลนด์ แอฟริกาตะวันออก ต่อมาคือกินี และได้เกิดพิพาทกับอังกฤษและฮอลันดา แต่ทั้งสองประเทศตกลงกันให้เยอรมนีปกครอง ทางเหนือ อังกฤษปกครองทางใต้ และฮอลันดาปกครองทางตะวันตก

8. ปอร์ตุเกส มุ่งผลทางการค้าอย่างเดียว ไม่พยายามฟื้นฟูคุณภาพชีวิตคนในท้องถิ่น ได้ให้สิทธิการปกครองตนเองแก่อังโกลาใน ค.ศ. 1914

9. สเปน หหมดโอกาสที่สร้างจักรวรรดิอีกคงเหลือเพียงรัฐในอารักขาเท่านั้น

3. จักรวรรดินิยมในเอเชีย

การปกครองของฝ่ายจักรวรรดินิยมในเอเชียจะมีลักษณะแตกต่างจากอาณานิคมในแอฟริกา เนื่องจากในเอเชียมีชาติที่มีอารยธรรมสูงส่งของตนแล้ว เช่น จีน และญี่ปุ่น แต่ในจีนนั้นได้เกิดความระส่ำระสายขึ้นเมื่อตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในราชวงศ์แมนจู ที่ถือว่าอารยธรรมจีนนั้นสูงส่งกว่าอารยธรรมยุโรปมาก รัฐบาลได้กีดกันการค้ากับต่างชาติจนถึงการเปิดเมืองท่ากว้างตั้งเพียงเมืองเดียว และไม่ให้ความยุติธรรมแก่ชาวต่างชาติในเรื่องอรรถคดีและการเสียดาภิ จนเกิดกรณีพิพาทขึ้น ฝ่ายยุโรปจึงใช้นโยบายเรือปืนบีบบังคับให้จีนต้องยอมรับข้อเสนอของตน การเปิดเมืองท่าที่เป็นผลจากสงครามฝิ่น (ค.ศ. 1840-1842) เนื่องจากพ่อค้าอังกฤษไม่ยอมยกเลิกการขนฝิ่นจากอินเดียเข้ามาขายในจีนตามคำขอร้องของรัฐบาลจีน เกิดกรณีพิพาทกันที่ตำบลเกาลูน และเหตุการณ์บานปลายไปถึงการที่อังกฤษส่งเรือรบเข้ายึดกวางตุ้ง เอ๋มมิ่ง ดิงไฮ หลิวไป เชียงไฮ และนานกิง จีนต้องยอมลงนามในสนธิสัญญานานกิง (ค.ศ. 1842) ยอมเปิดเมืองท่ากว้างตั้ง เอ๋มมิ่ง ฟูเจา หนิงโปและเซี่ยงไฮ้ให้ชาวต่างประเทศเข้ามาพำนักและค้าขายโดยมีกงสุลประจำ ต้องยอมยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษ และต้องชดใช้ค่าเสียหายด้วย

ต่อมาใน ค.ศ. 1843 อังกฤษและจีนได้ทำสนธิสัญญาเพิ่มเติมว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และการปฏิบัติของชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง ซึ่งทำให้ชาติอื่น ๆ ในยุโรปรวมทั้งสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องสิทธิเหล่านี้บ้าง ฝ่ายมหาอำนาจได้เรียกร้องสิทธิเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยผู้แทนมหาอำนาจทั้งสิ้นคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาและรัสเซีย ได้เสนอขอแก้ไขสนธิสัญญานานกิงอีกครั้งหนึ่ง และให้จีนยกป้อมทาดูหน้าเมืองเทียนสินให้ด้วย เมื่อจีนไม่ยอมนานาชาติจึงส่งเรือเข้ายึดป้อมใน ค.ศ. 1858 เป็นเวลาใกล้เคียงกับที่ฝรั่งเศสโจมตีญวน ทำให้จีนตัดสินใจแก้ไขสนธิสัญญานานกิงคือการทำสนธิสัญญาเทียนสิน ค.ศ. 1858 ยินยอมให้ชาวต่างประเทศที่มีหนังสือเดินทางเข้าประเทศจีนได้ ยอมให้ฝรั่งเศสและอังกฤษเดินเรือค้าขายในแม่น้ำแยงซีและเสียดาปรับสี่ล้านเหรียญทาเอล ในสัญญานี้ระบุให้จีนออกกฎหมายควบคุมฝิ่นและให้แลกเปลี่ยนสัตยาบัน ณ กรุงปักกิ่ง แต่ต่อมาจีนก็กลับไม่ยอมให้อังกฤษและฝรั่งเศสผ่านเมืองเทียนสินไปกรุงปักกิ่ง และยังทารุณกับทูตของฝรั่ง 39 คน มีชีวิตรอดมาได้เพียง 18 คน ทำให้กองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสบุกยึดกรุงปักกิ่ง จุดไฟเผาพระที่นั่งฤดูร้อน จนพระเจ้า

เสียนแพงต้องอพยพไปอยู่ที่โยโฮลเหนือกรุงปักกิ่ง และยอมทำสนธิสัญญาปักกิ่ง ค.ศ. 1861 จีนยอมเสียค่าปรับให้อังกฤษให้อังกฤษเช่าตำบลเกาลูน ให้ทูตอังกฤษไปประจำที่ปักกิ่ง ส่วนฝรั่งเศสก็ได้เงินค่าปรับเท่าอังกฤษ และมหาอำนาจอื่น ๆ พวกนี้เรียกร่องสิทธิทำนองเดียวกันนี้บ้าง

นอกจากผลประโยชน์ในจีนแล้ว ชาวยุโรปก็มุ่งแสวงหาอาณานิคมในที่อื่นด้วย เช่น การที่ฝรั่งเศสเข้ายึดอินโดจีน เขมร ตังเกี๋ย และลาว และยังมีอ้างสิทธิในดินแดนตอนใต้ของจีน ใน ค.ศ. 1886 อังกฤษบังคับจีนให้รับรองสิทธิของอังกฤษเหนือพม่า แม้ญี่ปุ่นก็ยังพลอยเข้าบีบบังคับจีนให้ยกแหลมเสียดงและเมืองท่าพอร์ธ อาร์เธอร์ให้ ให้จีนรับรองเอกราชเกาหลีและยกเกาะฟอร์โมซา (ไต้หวัน) ให้ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผลให้มหาอำนาจคือฝรั่งเศสและเยอรมนีให้รัสเซียบังคับญี่ปุ่นคืนแหลมนี้ให้จีนและรับเงินชดเชยแทน และยังถือโอกาสสร้างทางรถไฟจากสายทรานส์ไซบีเรียของตนผ่านแมนจูเรีย มีสายแยกย่อยไปยังพอร์ธ อาร์เธอร์บนแหลมเสียดงด้วย

ก่อนสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 จีนจึงตกอยู่ในสภาพที่ต้องสูญเสียเมืองท่าที่ดีของตนแก่ชาวต่างชาติ การค้าภายในประเทศถูกควบคุม และดินแดนเกือบสองในสามกลายเป็นดินแดนภายใต้อิทธิพล ส่วนที่ขมขื่นที่สุดคือการต้องสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่ชาวต่างชาติ ทำให้ต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับวัฒนธรรมของคนขาว หรือตัดสินใจขับไล่คนเหล่านั้นไปเสีย ในสมัยพระเจ้ากวางสูทรงตัดสินพระทัยเลือกข้างการปรับปรุงประเทศ แต่พระนางซูสีไทเฮาทรงขัดขวางถึงกับสนับสนุนสมาคมต่อต้านชาวต่างชาติ งี้ฮั่วท่วน หรือสมาคมนักมวยเพื่อร่วมมือกันขับไล่ต่างชาติใน ค.ศ. 1899 พวกนักมวยได้เริ่มดำเนินการล่าสังหาร เผาบ้านคนต่างชาติ และสังหารแม้แต่ชาวจีนที่นับถือคริสตศาสนา กองกำลังนานาชาติจึงร่วมมือกันปราบปรามจีนยอมจำนนใน ค.ศ. 1901 ต้องยอมชดใช้ค่าเสียหายถึง 325 ล้านดอลลาร์อเมริกัน รับที่จะลงโทษกบฏ และไม่ขัดขวางมหาอำนาจอีกต่อไป

ลัทธิจักรวรรดินิยมมีผลกระทบต่อจีนอย่างรุนแรงคือการสูญเสียดินแดน เสียชีวิตผู้คน และที่สำคัญคือการสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต แต่คุณประโยชน์ก็มีบ้าง เช่น การพัฒนาการแพทย์ การศึกษา และได้รับรู้รูปแบบวัฒนธรรมก้าวหน้าแบบตะวันตกบางส่วน

สงครามโลกและสงครามเย็น

1. สงครามโลกครั้งที่ 1

ผลของการปฏิวัติทางปัญญาแสดงถึงการปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมได้ดีจน

เกือบจะสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงภายในโลกได้บางส่วน อารยธรรมตะวันตกแพร่หลายไปทุกมุมโลก โดยเฉพาะด้วยจุดเด่นทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์มีชีวิตที่สุขสบายจนอยากจะทำให้สันติภาพดำรงอยู่นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ความหวังค่อนข้างจะเป็นจริงเพราะภายหลังที่สงครามโปเลียนสิ้นสุดลงแล้วใน ค.ศ. 1815 ไม่ได้มีสงครามยาวนานเหมือนสงครามร้อยปีที่เคยเกิดขึ้นอีกเลย แม้จะมีสงครามฟรังโก-ปรัสเซีย เป็นสงครามสุดท้ายระหว่าง ค.ศ. 1870-1871 ก็เป็นสงครามระหว่างคู่สงครามเพียงสองประเทศ คือ ฝรั่งเศสกับปรัสเซีย กินเวลาไม่ถึง 6 เดือน ก็สิ้นสุดลง ทำให้ผู้คนเกิดความรู้สึกคาดหวังว่ามนุษย์จะไม่ต้องทำลายสงครามระหว่างกันอีกแล้ว

การรวมกลุ่มและการแบ่งฝ่าย

1. กลุ่มไตรพันธมิตร (Triple Alliance)

ไม่มีผู้ใดคาดคิดเลยว่าภายหลังการรวมประเทศเยอรมนีใน ค.ศ. 1871 แล้วประเทศที่เพิ่งเกิดใหม่จะได้เริ่มสร้างแสนยานุภาพขนาดใหญ่ ขณะที่ฝรั่งเศสผู้สูญเสียแคว้นอัลซัสลอเรนก็ไต่แต่เจ็บแค้นและไม่พอใจที่ต้องชดใช้เงินค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมาก นายกรัฐมนตรีเยอรมนีขณะนั้นคือบิสมาร์ก จึงต้องพยายามโดดเดี่ยวฝรั่งเศส เช่น เยอรมนีเข้าร่วมตั้งสันนิบาตสามจักรพรรดิ (The Three Emperors League) ระหว่างจักรพรรดิฟรานซิสโจเซฟแห่งออสเตรีย ไกเซอร์ วิลเลียมที่ 1 แห่งเยอรมนี และพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ที่ 2 แห่งรัสเซียกับการเข้าสู่การเมืองระหว่างประเทืองในฐานะผู้ประสานประโยชน์เมื่อเกิดสงครามรัสเซีย-ตุรกีต้องยินยอมทำสัญญาซานสตีฟาโน (Treaty of San Stefano) ค.ศ. 1878 มหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษกับออสเตรียต่างไม่ต้องการให้รัสเซียมีผลประโยชน์มากเกินไปในบัลข่านดังนั้นเยอรมนีในฐานะที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ขณะนั้นได้จัดการประชุมที่เบอร์ลินมีการส่งนามในสนธิสัญญาเบอร์ลิน (Treaty of Berlin) ตกลงให้ตุรกีปรับปรุงการปกครองในบัลข่าน และเสียค่าปฏิกรรมสงครามให้รัสเซีย 300 ล้านรูเบิล เป็นการบั่นทอนอิทธิพลของรัสเซียจากการยึดบัลข่านทั้งหมด

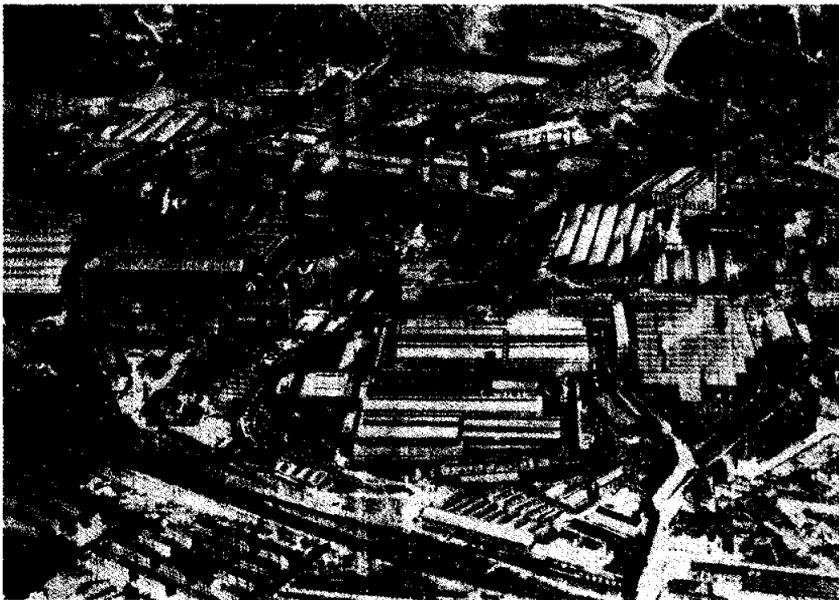
ภายหลังการทำสนธิสัญญานี้ บิสมาร์กรู้ดีว่ารัสเซียจะต้องไม่พอใจเพราะซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 ของรัสเซียทรงกล่าวว่าบิสมาร์กเป็นตัวการทำให้รัสเซียต้องยกเลิกสนธิสัญญาซานสตีฟาโน มาทำสนธิสัญญาเบอร์ลิน ซึ่งรัสเซียได้รับผลประโยชน์น้อยมาก ฝ่ายบิสมาร์กก็ไม่ต้องการสนิทสนมกับรัสเซียมากนัก เพราะเกรงจะเป็นการทำทนายอังกฤษ จึงพยายามแสวงหาพันธมิตรใหม่คือออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งบรรลุผลในการเจรจาเป็นมิตรกันใน

สนธิสัญญาพันธมิตร ระหว่างออสเตรีย-ฮังการี กับเยอรมนีคือข้อตกลงทวีมิตร (Dual Alliance) ค.ศ. 1879

ในการเป็นมิตรระหว่างเยอรมนีกับออสเตรีย-ฮังการีนั้น บิสมาร์ก---เกรงว่าอังกฤษ จะไม่พอใจจึงเจรจาทกลงกับอังกฤษเรื่องนี้ก่อน เมื่ออังกฤษไม่ขัดข้อง เยอรมนีจึงดำเนินการ ฝ่ายอิตาลีก็ต้องการเป็นมิตรกับเยอรมนี โดยยอมตกลงเรื่องข้อบาดหมางระหว่างอิตาลีกับออสเตรีย-ฮังการีเรื่องแคว้นไทโรลใต้ (South Tyrol) เทรนติโน (Trentino) ตรีเอสเต (Trieste) แล้วจึงลงนามในสนธิสัญญาไตรพันธมิตร (Triple Alliance) ระหว่างสามประเทศในวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1882 ระหว่างอิตาลี ออสเตรีย-ฮังการี และเยอรมนี เกิดเป็นการรวมฝ่ายมหาอำนาจฝ่ายหนึ่ง

2) กลุ่มไตรพันธมิตร (Triple Entente)

ในสมัยที่บิสมาร์กเป็นนายกรัฐมนตรีของเยอรมนีนั้น เป็นช่วงที่อังกฤษดำเนินนโยบายโดดเดี่ยว (Splendid Isolation) และยังมีบาดหมางกับฝรั่งเศสเรื่องการแข่งขันขยายอิทธิพลในอียิปต์ กับเรื่องที่อังกฤษกังวลมากคือเรื่องความปลอดภัยของอินเดีย ทำให้อังกฤษเกิดปัญหากับรัสเซียเรื่องตุรกี เปอร์เซียและอัฟกานิสถาน แต่อังกฤษยังไม่มีข้อบาดหมางกับเยอรมนี การที่ฝรั่งเศสคิดหาพันธมิตรจึงยังเป็นเรื่องยากอยู่ นโยบายโดดเดี่ยวของบิสมาร์กจึงประสบความสำเร็จตลอดมา

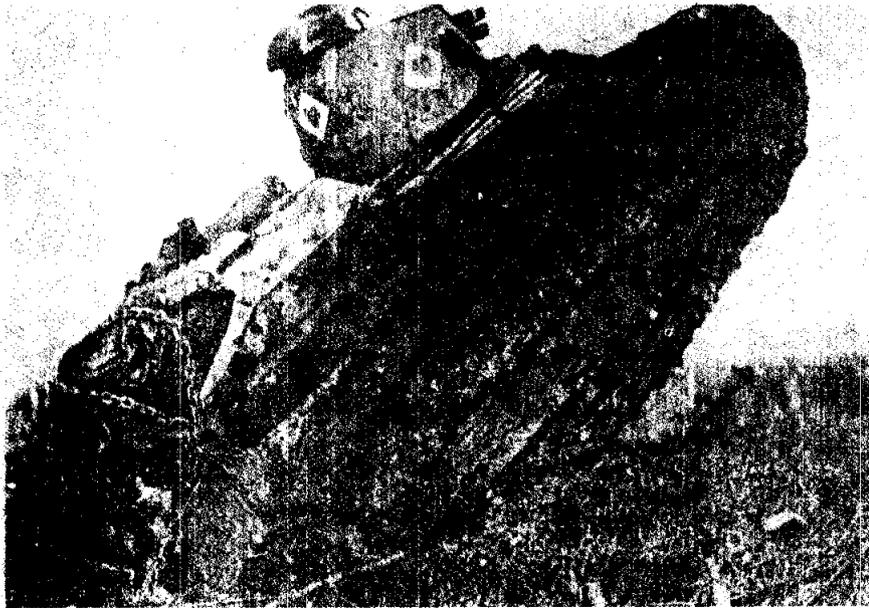

โรงงานผลิตอาวุธของเยอรมนี

(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through the Ages)

ครั้นหมตรีชสมัยไกเซอร์วิลเลียมที่ 1 ถึงสมัยพระนัดดาคือไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 ทรงต้องการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยพระองค์เองจึงปล่อยให้ฝรั่งเศสเป็นมิตรกับรัสเซียใน ค.ศ. 1894 นอกจากนี้ยังแสดงว่าเยอรมนีต้องการแข่งขันกำลังนาวีกับอังกฤษ ทำให้อังกฤษ ตัดสินใจยกเลิกนโยบายโดดเดี่ยว ทำสัญญาไมตรีกับญี่ปุ่น ค.ศ. 1902 และยุติความบาดหมาง กับฝรั่งเศส โดยทำสัญญาไมตรีกับฝรั่งเศส ค.ศ. 1904 ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งเรื่องเปอร์เซีย อัฟกานิสถานและทิเบตกับรัสเซีย ทำสัญญาไมตรีอังกฤษ-รัสเซีย ค.ศ. 1907 ซึ่งในที่สุดกลายเป็นสัญญาไตรพันธมิตร (Triple Entente) เป็นการเผชิญหน้ากับกลุ่มไตรพันธมิตร (Triple Alliance) ทำให้เป็นการยุตินโยบายโดดเดี่ยวฝรั่งเศสของบิสมาร์กโดดเด็ดขาด

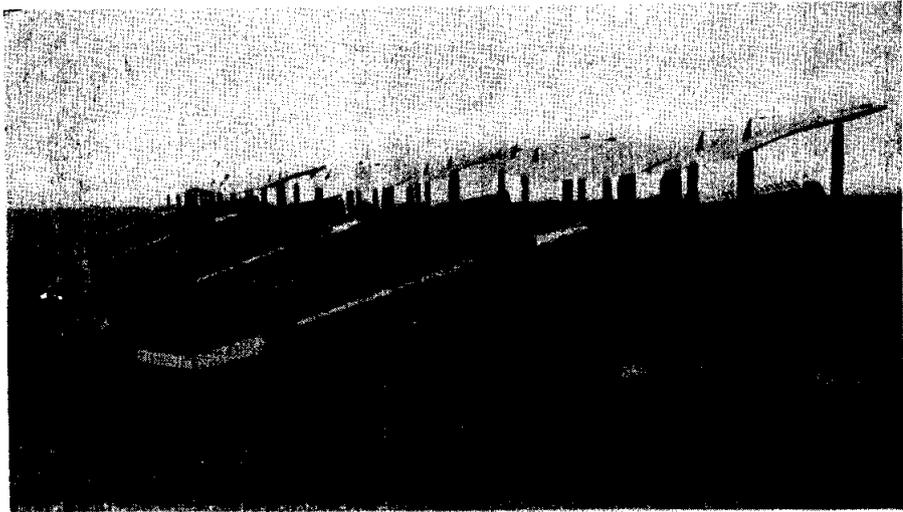
การแบ่งกลุ่มเป็นสองค่ายชัดเจนขึ้นพร้อมกับมีการลงนามในข้อตกลงลับอื่น ๆ อีกหลายฉบับ วิกฤตการณ์บางแห่งถูกระงับได้ ยกเว้นกรณี “คาบสมุทรบอลข่าน” ที่ชาติ

รถถังเยอรมันถูก
สกัดการรुकืบหน้า

ทหารรบกับการรบ
ในพื้นที่อันตราย

เครื่องบินรบในสงครามโลกครั้งที่ 1

(ที่มา : William Habberton, *Man's Achievements Through the Ages*)

ยุโรปต่างมุ่งแสวงหาประโยชน์เต็มที่ บวกกับการบันดาลใจของลัทธิชาตินิยม ทำให้ต่างไม่ยอมสูญเสียผลประโยชน์ของตนเพื่อแลกกับสันติภาพอีก ก่อนที่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งจะสิ้นสุดลง เหตุขัดแย้งจึงบานปลายไปเป็น “สงครามโลก” เป็นสงครามเบ็ดเสร็จที่พลเรือนต้องเผชิญการถูกทิ้งระเบิดจากเครื่องบินรบและเรือเหาะ มีการใช้ปืนยิงกันในสนามรบ มีคนตายจำนวนมาก มีทั้งการใช้แก๊สพิษและรถถัง ผู้คนและทหารเสียชีวิตในสงคราม สนามเพลาะที่เป็นการต่อสู้ช่วงชิงพื้นที่รุกคืบหน้าเพียงไม่ถึงหนึ่งร้อยหลา การรบแบบเผชิญหน้ากันตัวต่อตัวแบบอัศวินนักรบไม่มีอีกต่อไป แต่จะกลายเป็นสงครามเรือดำน้ำ และสงครามกลางอากาศ ที่มุ่งโจมตีกันอย่างรุนแรงแทน

สาเหตุของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

1. ลัทธิชาตินิยม (Nationalism)

ก. ความต้องการรวมประเทศ และต้องการเป็นเอกราชของประเทศที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลต่างชาติ คือกลุ่มประเทศบัลข่าน และประเทศภายใต้การปกครองของจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี

(1) ออสเตรีย-ฮังการี นั้นมีประชากรเชื้อสายต่าง ๆ ภายใต้การปกครองที่เป็นชาวเยอรมันประมาณ 12 ล้านคน เป็นชาวแมกยาร์ (Magyars) 10 ล้านคน และประชาชนเชื้อสายสลาฟมากกว่า 21 ล้านคน นอกจากนี้ก็มีชาวอิตาเลียน และรูเมเนียน

(2) ชาวเซอร์เบียไม่ได้เข้าร่วมใน “ขบวนการขยายอิทธิพลสลาฟ” (Pan Slavism) เป็นขบวนการสนับสนุนความมั่นคงทางการเมืองและวัฒนธรรมสลาฟ มีผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และในบางโอกาสกระทำตัวเป็น “ผู้คุ้มครอง” คือรัสเซีย ซึ่งต้องการขยายอิทธิพลของตนจนได้ เป็นผู้นำชาวสลาฟทั้งหมด ขบวนการนี้ถูกขัดขวางโดยขบวนการเผยแพร่อิทธิพลเยอรมัน (Pan Germanism) หัวรุนแรง

(3) อิตาลีต้องการเป็นเจ้าของแคว้นทริเอสเต้ เทรนติโน ซึ่งมีประชาชนของตนอาศัยอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี

ข. ฝรั่งเศสต้องการแก้แค้นเยอรมนี และต้องการแคว้นอัลซัส-ลอเรนคืนมา

2. จักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจ (Economic imperialism)

ก. การแข่งขันกันแสวงหาอาณานิคม เพราะต้องการตลาดใหม่ ต้องการวัตถุดิบและต้องการแหล่งลงทุนใหม่

ข. การแข่งขันระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนี เพื่อแสวงหาอาณานิคมในทวีปแอฟริกา จนทำให้เกิดวิกฤตการณ์หลายครั้ง

ค. อิตาลีมีความรู้สึกว่ามันไม่ได้รับการเสนอข้อเรียกร้องทำให้ต้องมีการโยกย้ายค่ายระหว่างไตรพันธมิตร กับไตรพันธมิตรไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแน่นอน แล้วแต่ว่าค่ายใดจะสามารถให้ผลประโยชน์แก่อิตาลีมากกว่า

3. การแบ่งเป็นสองค่าย การรวมกลุ่มประเทศเป็น 2 ฝ่าย คือ

ก. ฝ่ายไตรพันธมิตร (Triple Alliance) ประกอบด้วยเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และอิตาลี

ข. ฝ่ายไตรพันธมิตร (Triple Entente) ประกอบด้วยฝรั่งเศส รัสเซีย และอังกฤษ

ค. การรวมกลุ่มอำนาจเป็นสองค่ายนี้ มีผลให้ “การรักษาดุลอำนาจ” (Balance of Power) ในยุโรปล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

4. การแข่งขันทางทหาร

บรรดาประเทศมหาอำนาจยุโรปทั้งหลายต่างเพิ่มพูนความแข็งแกร่งทางทหาร นับแต่สมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการ ทำให้การแข่งขันเรื่องสมรรถนะทางทหารเป็นไปในระดับสูงมาก

การเพิ่มกำลังคนเมื่อถึงประมาณ ค.ศ. 1914 นั้นจะมีกำลังพลสูงถึงประมาณ 4 ล้าน 5 แสนคน ความต้องการทางเศรษฐกิจ ความต้องการสร้างความยิ่งใหญ่ทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ และความไม่ไว้วางใจกัน ทำให้เกิดการทำข้อตกลงลับระหว่างประเทศ ซึ่งยังทำให้เกิดความระแวงกันมากขึ้น เช่นการที่ฝ่ายไตรพันธมิตรประสบความสำเร็จในการดึงอิตาลีมาจากกลุ่มไตรภาคี เป็นต้น

ชนวนของสงคราม

ความขัดแย้งระหว่างพันธมิตรสองค่ายดำเนินต่อมาตามลำดับ และเพิ่มความรุนแรงระหว่างกันเรื่องปัญหาอิทธิพลในบัลข่าน และใน ค.ศ. 1914 ก็เกิดจุดระเบิดของสงคราม เมื่อมกุฎราชกุมารออสเตรียอาร์ชดยุก ฟรานซิส เฟอर्डินันด์ (Archduke Francis Ferdinand) ทรงถูกฆาตกรรมในวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914 โดยนักศึกษาชาวเซิร์บ คือ คาร์โล ปรินชิป รัฐบาลออสเตรียยื่นคำขาดให้เซอร์เบียปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของตนภายใน 24 ชั่วโมง ด้วย

อาร์ชดยุก ฟรานซ์ เฟอर्डินันด์ (Archduke France Ferdinand) กับพระชายา
ในวันถูกลอบปลงพระชนม์ วันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914
(ที่มา : Anatole M. Mazour, Men and Nations)

ข้อเสนอที่ฝ่ายเซอร์เบียไม่อาจรับได้ ออสเตรีย-ฮังการีจึงประกาศสงครามกับเซอร์เบีย ฝ่ายรัสเซียเตรียมช่วยเซอร์เบียโดยการเริ่มระดมพล เยอรมนีเรียกร้องให้รัสเซียและฝรั่งเศส เข้าเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ แต่ทั้งสองประเทศไม่ปฏิบัติตาม เยอรมนีจึงประกาศสงครามกับรัสเซียในวันที่ 3 สิงหาคม ปีเดียวกัน แล้วเคลื่อนกำลังผ่านเบลเยียม เตรียมบุกฝรั่งเศส ฝ่ายอังกฤษจึงประกาศสงครามกับเยอรมนีในวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1914 ซึ่งต่อมาใน ค.ศ. 1915 อิตาลีจึงได้เข้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตรในปีรุ่งขึ้น

เยอรมนี และออสเตรีย-ฮังการี กับบัลแกเรียเป็นพันธมิตรรวมเรียกชื่อเป็น ฝ่ายมหาอำนาจกลาง (Central Powers) ส่วนอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย เรียกว่า ฝ่ายสัมพันธมิตร (The Allies) ได้ประเทศอื่น ๆ เข้าร่วมด้วย มีประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ไทย และจีน เป็นต้น

การรบ

การรบทางบกใน ค.ศ. 1914 คือการรบในบริเวณแม่น้ำมาร์น (Marne) ฝรั่งเศสกับรัสเซียร่วมกันโจมตีเยอรมนีพร้อมกันสองด้าน ฝ่ายเยอรมนีเป็นฝ่ายบุกผ่านเบลเยียมตามแผนการที่กำหนดไว้ จนมีความหวังว่าจะบุกเข้าถึงกรุงปารีสได้ แต่อังกฤษได้ช่วยรบสกัดกั้นการรุกของเยอรมันไว้ได้ระหว่างวันที่ 6-14 กันยายน 1914 ทำให้แผนการรุกรบอย่างรวดเร็ว

พระเจ้าจอร์จที่ 5 แห่งสหราชอาณาจักร กับนายพลอินแดนเบิร์ก และลูคเคนดอร์ฟ
(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through the Ages)

ของเยอรมันล้มเหลว และไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 ทรงสั่งปลดนายพลมอลท์เก้ (Moltke) แม่ทัพ แต่งตั้งนายพลฟอลเคนไฮน์ (Falkenhayn) ดำรงตำแหน่งแทน

ฝ่ายสัมพันธมิตรพยายามขยายผลการรบต่อไปที่บริเวณช่องแคบคาร์ตาแนลส์ แต่ตู่ก็กับเยอรมันร่วมกันต่อต้านสำเร็จ ส่วนการรบที่ทั้งสองฝ่ายต่างประสบความสูญเสียอย่างหนัก คือยุทธนาวีที่แหลมจัตแลนด์ (Jutland) ค.ศ. 1916 กับการรบที่แวร์ดีง (Verdun) ของฝรั่งเศส ซึ่งฝ่ายเยอรมันสูญเสียชีวิตทหารถึง 336,000 คน โดยไม่ได้ชัยชนะ

สงครามที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคนิคและวิทยาศาสตร์ คือสงครามทางอากาศที่มีการใช้เครื่องบินลาดตระเวนหาจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เช่น ที่ตั้งของเมืองท่าและโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งกองทัพ กับที่จอดเรือรบ ตลอดจนสภาพการป้องกันของฝ่ายศัตรู นอกจากนี้ยังใช้เครื่องบินโจมตีกองทัพฝ่ายตรงกันข้าม ทั้งระเบิดฐานทัพและเมืองสำคัญ พัฒนาการต่าง ๆ จึงนำไปสู่การค้นคิดประดิษฐ์อาวุธใหม่เพื่อการป้องกันและตอบโต้ เช่น การประดิษฐ์เครื่องบินต่อสู้ปืนต่อสู้อากาศยาน การพรางรถถัง และการพรางรถไฟ กับสถานที่สำคัญ เป็นต้น

เมื่อเริ่มมีการรบทางอากาศเพียงเล็กน้อยระหว่างอังกฤษกับเยอรมนีต่างใช้เครื่องบินส่วนใหญ่ในการลาดตระเวนและเข้าไปในการโจมตีให้ปืนใหญ่ภาคพื้นดินทำการระดมยิง ฝ่ายเยอรมันใช้จรวดเซพเพอลินโจมตีอังกฤษเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1915 ทำความเสียหายให้อังกฤษไม่ใช่น้อย ทำให้มีการแข่งขันกันผลิตเครื่องบินต่อสู้ติดปืนกลที่มีประสิทธิภาพเพื่อการเป็นเจ้าเวหา

สหรัฐอเมริกาเข้าร่วมสงคราม

เมื่อสงครามเริ่มขึ้นนั้น สหรัฐอเมริกาได้ประกาศตนเป็นกลาง แต่เมื่อฝ่ายเยอรมันเริ่มใช้เรือดำน้ำ (U-Boat) โจมตีเรือพันธมิตรได้ผลมากขึ้น จนถึงมีการโจมตีเรือโดยสารไม่ติดอาวุธของอังกฤษซึ่งมีชาวอเมริกันเดินทางมาด้วย ถึง 124 คน เรือลำนี้ชื่อ ลูสิตาเนีย (Lusitania) ถูกยิงจมใกล้ฝั่งทะเลของไอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1915 สหรัฐอเมริกาจึงยื่นประท้วงเยอรมนี และในวันที่ 10 มกราคม ค.ศ. 1917 หน่วยสืบราชการลับอังกฤษสืบทราบ ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของเยอรมนี คือ นายซิมเมอร์แมน (Zimmermann) แจ้งให้ทูตเยอรมันประจำประเทศเม็กซิโกทราบถึงการตัดสินใจของฝ่ายเยอรมันที่จะเปิดฉากการโจมตีเรือดำน้ำอย่างไม่มีขอบเขต และยังสั่งให้ทูตเม็กซิโกชักชวนเม็กซิโกกับญี่ปุ่นเข้าข้าง

ฝ่ายมหาอำนาจกลางร่วมกันทำสงครามกับอเมริกา โดยเยอรมันจะตอบแทนให้เม็กซิโกได้รัฐนิวเม็กซิโกกับเท็กซัส และอริโซนา ทั้งต่อมาเรือรบอเมริกันสามลำก็ถูกยิงจมอีก ดังนั้น ในวันที่ 6 เมษายน ค.ศ. 1917 สมาชิกผู้แทนราษฎรอเมริกันจึงลงคะแนนเสียง 373 ต่อ 50 ให้ประธานาธิบดีวูดโร วิลสัน (Woodrow Wilson) นำประเทศเข้าสู่สงคราม

รัสเซียถอนตัวจากสงคราม

ในรัสเซียได้เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติใหญ่ใน ค.ศ.1917 พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ต้องทรงประกาศสละราชสมบัติในวันจันทร์ที่ 12 มีนาคม ให้พระอนุชาไมเคิล พระชนม์ 39 พรรษาทำหน้าที่สำเร็จราชการแทนพระองค์จนกว่าซาร์อเล็กซิส (Alexis) จะเจริญพระชนม์ได้ 21 พรรษา เพื่อได้เป็นพระเจ้าซาร์พระองค์ต่อไป แต่ต่อมาแพทย์หลวงถวายความเห็นว่าเป็นเจ้าชายอเล็กซิสผู้ทรงประชวรด้วยพระโรคเฮโมฟีเลีย ไม่มีทางรักษาหายได้ จึงทรงตัดสินพระทัยมอบราชสมบัติให้ไมเคิล ไมเคิลไม่กล้ารับเพราะขณะนั้นได้มีการเรียกร้องจากฝ่ายปฏิวัติกลุ่มใหญ่ให้เปลี่ยนจากระบอบกษัตริย์เข้าสู่ระบอบสาธารณรัฐ

ในเวลาใกล้เคียงกันนั้นเลนินและบริวารผู้ลี้ภัยอยู่ที่เมืองซูริก ประเทศสวีตเซอร์แลนด์ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเยอรมันให้เดินทางกลับประเทศ โดยมีข้อสัญญาว่า ถ้าเลนินได้จัดตั้งรัฐบาลแล้วจะต้องถอนตัวออกจากสงคราม เพราะขณะนั้นรัฐบาลเฉพาะกาลของนายเคอเรนสกีถูกกดดันจากสหรัฐอเมริกาให้ทำสงครามต่อไป มิฉะนั้นจะไม่ให้รัสเซียกู้ยืมเงิน (No war, no loan) แต่ทหารรัสเซียไม่มีกำลังใจในการรบ เพราะความเป็นห่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแนวหลัง กับความไม่พร้อมในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ ชาวรัสเซียทั่วไปก็เริ่มเบื่อหน่ายการบริหารงานของนายเคอเรนสกีกับบรรดารัฐมนตรีของรัฐบาลนั้น จึงพากันหันมาเข้าข้างพรรคบอลเชวิคของเลนินมากขึ้น

ในที่สุดจึงเกิดการปฏิวัติใหญ่อีกครั้งหนึ่งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1917 เป็นชัยชนะของบอลเชวิคอย่างแท้จริง เพราะสามารถขับไล่คณะรัฐบาลเฉพาะกาลของนายเคอเรนสกีออกไป อำนาจการปกครองแผ่นดินตกอยู่ในมือคณะสภาโซเวียต ของผู้แทนกรรมกรและทหารแห่งกรุงเปโตรกราด คือ คณะกรรมการปฏิวัติฝ่ายทหารซึ่งเป็นผู้นำชนชั้นกรรมกรและทหารเปโตรกราด จนถึงวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ.1918 รัฐบาลของเลนินจึงทำสัญญาสงบศึกกับฝ่ายเยอรมันโดยการทำสนธิสัญญาเบรสท์-ลิตอฟ (Brest-Litovsk)

การสิ้นสุดสงคราม

เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรไม่อาจหวังกำลังรบจากรุสเซียได้อีก สหรัฐอเมริกาจึงต้องรีบส่งทหารมายังฝรั่งเศสในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1917 และหนุนเนื่องเข้ามาไม่ขาดสายจนถึง ค.ศ. 1918 เยอรมันเตรียมทุ่มกำลังเต็มที่เพื่อยึดปารีสให้ได้ ในระยะแรกกองทัพพันธมิตรเป็นฝ่ายถอยร่น แต่ก็กลับพยายามรวมกำลังใหม่ที่บริเวณแม่น้ำมาร์น ทำการรุกเข้าไปถึงเมืองเซดง (Sedan) ในวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 1918 การรบชนะของฝ่ายสัมพันธมิตรครั้งนี้กลายเป็นขวัญกำลังใจอย่างมาก ขณะที่กำลังของฝ่ายมหาอำนาจกลางเริ่มล้าจนถึงภายในเยอรมนีได้เกิดเหตุการณ์กบฏของทหารเรือที่ค็อลงคีล (Kiel) และการจลาจลเริ่มขยายวงเข้าไปในเบอร์ลิน มิวนิค อัมบวร์ก และเมืองอื่น ๆ ไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 ต้องทรงประกาศสละราชสมบัติ เสด็จไปทรงลี้ภัยที่ประเทศฮอลแลนด์ ในวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1918 และเสด็จสวรรคตที่เมืองนั่นใน ค.ศ. 1941 เมื่อทรงมีพระชนมายุได้ 82 พรรษา

สนธิสัญญาภายหลังสงคราม

ประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน ได้เสนอหลักการ 14 ข้อ ต่อรัฐสภาสหรัฐอเมริกาในวันที่

การถอนทหารบาดเจ็บจากแนวหน้า

(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through the Ages)

ภาพวาดแสดงคณะบุคคลที่เข้าร่วมประชุมที่แวร์ซายส์
(ที่มา : William Habberton, *Man's Achievements Through the Ages*)

8 มกราคม ค.ศ. 1918 ก่อนที่สงครามจะยุติ แสดงความพยายามที่จะให้สงครามยุติและเกิดสันติภาพถาวรขึ้นให้จงได้ โดยเฉพาะข้อเสนอเรื่องหลักการกำหนดตนเอง (Self-Determination) คือ การเสนอให้ชนชาติต่าง ๆ มีสิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเองที่จะปกครองตนเอง หรือจะเข้าไปรวมอยู่ในประเทศใด การกำหนดพรมแดนของประเทศจึงควรกำหนดตามแนวเชื้อชาติ ซึ่งหมายถึงการที่ชนชาติต่าง ๆ ในประเทศอื่นโดยไม่สมัครใจ มีสิทธิที่จะแยกตัวออกมาเพื่อปกครองตนเอง หรือมารวมกับประเทศที่มีเชื้อชาติเดียวกับตน

เมื่อร่างสนธิสัญญาแล้ว วิลสันได้เดินทางกลับประเทศเพื่อเสนอร่างสนธิสัญญาแวร์ซายส์ต่อรัฐสภาอเมริกัน ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1919 ปรากฏว่าเสียงส่วนมากไม่ยอมรับสนธิสัญญานี้ เพราะเห็นว่าสัญญานี้บีบบังคับเยอรมนีมากเกินไป และสหรัฐอเมริกาจะต้องเข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ซึ่งฝ่ายรัฐสภาอ้างว่าเป็นการละเมิดลัทธิมอนโร (Monroe Doctrine) ที่สันนิบาตชาติอาจจะถือโอกาสเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในทวีปอเมริกาเหนือกลาง และได้ ได้ทำให้ความต้องการความโดดเดี่ยวเป็นเอกเทศของสหรัฐอเมริกาต้องสิ้นสุดลง

ส่วนเยอรมนีนั้นต้องยินยอมรับรองสนธิสัญญาแวร์ซายส์ในวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1919 ณ ห้องกระจกของพระราชวังแวร์ซายส์ (ที่ไกเซอร์วิลเลียมที่ 1 แห่งเยอรมนีได้มาทรงกระทำพิธีสวมมงกุฎภายหลังการรวมเยอรมนี ค.ศ. 1871) เมื่อลงนามเสร็จ คณะผู้แทนเยอรมนีได้เดินออกจากห้องทันที สนธิสัญญาฉบับนี้มีผลใช้บังคับในวันที่ 10 มกราคม 1920

นอกจากสนธิสัญญาแวร์ซายส์แล้ว ก็มีสนธิสัญญาฉบับอื่น คือ สนธิสัญญาแซงต์แยร์แมง (The Treaty of Saint Germain) กับประเทศออสเตรีย สนธิสัญญาแซฟร์ (The Treaty of Sevres) กับประเทศตุรกี ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นสนธิสัญญาโลซานน์ (The Treaty of Lausanne) สนธิสัญญาทริอานอง (The Treaty of Trianon) กับประเทศฮังการี และสนธิสัญญาเนย์ยี (The Treaty of Neuilly) กับประเทศบัลแกเรีย

ประเทศเกิดใหม่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตามหลักการ 14 ข้อ ของประธานาธิบดี วิลสัน คือ

1. **เช็กโกสโลวาเกีย** ประกอบด้วยแคว้นโมราเวีย โบฮีเมีย ชูเตเทน และดินแดนอันเป็นที่อยู่ของเช็กโกสโลวาเกีย
2. **ประเทศบริเวณฝั่งทะเลบอลติก** คือ ลิทัวเนีย ลัตเวีย และเอสโตเนีย
3. **ประเทศยูโกสลาเวีย** เป็นการรวมชาวเซิร์บกับชาวโครเอเชียเข้าด้วยกัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของชาวโครเอเชียเพื่อเป็นเอกราชต่อมา
4. **ประเทศโปแลนด์** ประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ คือ ชาวยูเครน รัสเซียชาวเยอรมัน ลิทัวเนีย และยิว
5. **ประเทศฮังการี** แยกตัวออกจากประเทศออสเตรีย

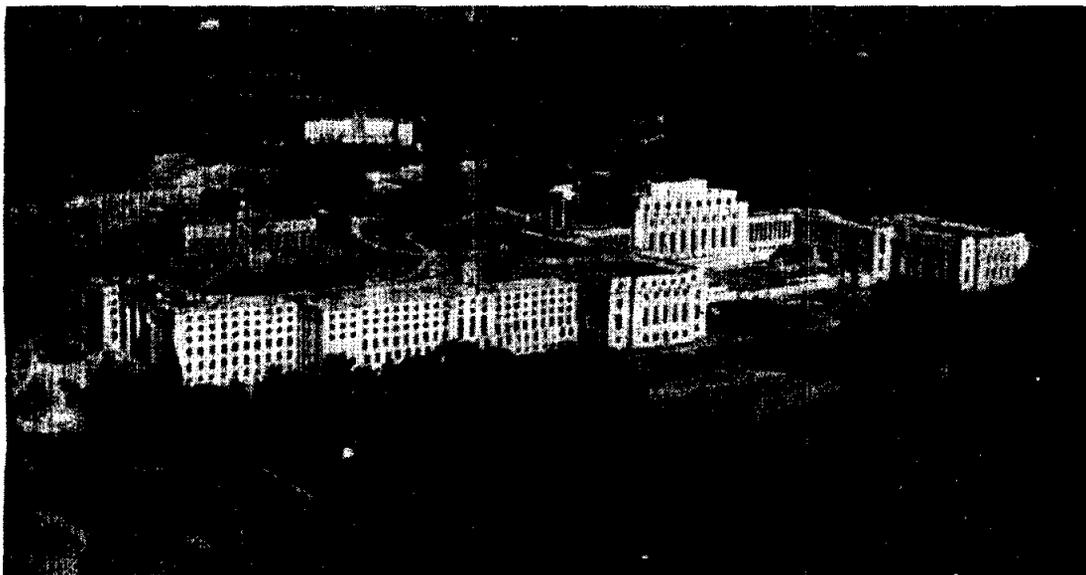
องค์การสันนิบาตชาติ (The League of Nations)

องค์การนี้มีการเปิดประชุมเป็นครั้งแรกที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ใน ค.ศ. 1920 มีวัตถุประสงค์ คือ

1. รักษาสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัยระหว่างประเทศ
2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยสันติวิธี
3. ดำเนินการลดอาวุธ
4. ควบคุมการออกเสียงประชามติในแคว้นไซลีเซีย และบริเวณอื่น ดำเนินการปกครองนครดานซิก และดูแลชนกลุ่มน้อยในประเทศแพ้สงคราม

องค์การสันนิบาตชาติประกอบด้วย

1. **สมัชชา (Assembly)** ประกอบด้วยผู้แทนของประเทศสมาชิก ออกเสียงได้ 1 เสียง สมัชชานี้จะประชุมทุกปี เพื่อพิจารณาปัญหาที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อสันติภาพของโลก
2. **สภาบริหาร (Council)** ทำหน้าที่บริหารองค์การ เมื่อแรกตั้งประกอบด้วย

อาคารที่ทำการองค์การสันนิบาตชาติ
(The League of Nations) ที่นครเจนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์
(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through the Ages)

ประเทศสมาชิก 4 ประเทศ คือ ฝรั่งเศส อังกฤษ อิตาลี และญี่ปุ่น และสมาชิกไม่ถาวรอีก 4 ประเทศ ใน ค.ศ. 1922 เพิ่มเป็น 6 ประเทศ และ ค.ศ. 1926 เพิ่มเป็น 9 ประเทศ

3. สำนักงานเลขาธิการ (Secretariat) มีเลขาธิการที่ได้รับเลือกจากสภการบริหารทำหน้าที่ได้ตอบจดหมาย จัดพิมพ์รายงานขององค์การ มีเลขาธิการคนแรกเป็นชาวอังกฤษ คือ เซอร์ อีริค ดรัมมอนด์ (Sir Eric Drummond)

4. ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (World Court หรือ Permanent Court of International Justice)

ผลของสงครามโลกครั้งที่ 1

1. ชัยชนะของลัทธิคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ประเทศตะวันตกกำลังพยายามฟื้นฟูบูรณะประเทศต่าง ๆ ผู้นำคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย ได้ดำเนินการตรงกันข้าม คือ การทำลายล้างอารยธรรมตะวันตกซึ่งมีรากฐานสำคัญ คือ คริสต์ศาสนา ระบอบเสรีนิยม และทุนนิยม (Christianity, Liberalism, Capitalism) เพื่อสร้างโลกใหม่ตามแนวความคิดของมาร์กซ์ (Marx) กับเลนิน (Lenin)

มุสโสลินีเดินนำหน้าแถวทหาร

อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำนาซี

การสวนสนามของกลุ่มนิยมฮิตเลอร์ในเยอรมนี
(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through The Ages)

เหตุการณ์ในรัสเซียนั้นเริ่มต้นตั้งแต่ขบวนการปัญญาชน (Intelligentsia Movement) ได้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการปฏิวัติในรัสเซีย ค.ศ. 1917 คือ กลุ่มบอลเชวิคส์ (Bolsheviks) ภายใต้การนำของเลนิน เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งดำเนินไปประมาณสามปี โดยทหารรัสเซียขาดกำลังอาวุธยุทโธปกรณ์ ขาดการฝึกฝน และไม่มีขวัญกำลังใจในการรบหนัก เนื่องจากตระหนักดีถึงความขาดแคลนอาหาร และเครื่องอุปโภคบริโภคของครอบครัวที่อยู่ข้างหลัง ระบอบการปกครองของพระเจ้าซาร์เต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน และการฟุ้งเฟ้อภายในราชสำนักกับคนชั้นสูง ความเดือดร้อนและความไม่พอใจของประชาชนนำไปสู่การปฏิวัติที่เมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก (St.Petersburg) (หรือต่อมาได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเปโตรกราด (Petrograd) ระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และเปลี่ยนเป็นเมืองเลนินกราด (Leningrad) ใน ค.ศ. 1924 เมื่อเลนินเสียชีวิต) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1917 พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ถูกล้มล้าง มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวของนายเคเรนสกี (Kerensky) เพื่อทำสงครามกับเยอรมนีต่อไป

ขณะนั้นเองเลนินซึ่งลี้ภัยการเมืองอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้เดินทางกลับประเทศดำเนินการต่อต้านรัฐบาลนายเคเรนสกีอย่างเต็มที่ โดยสัญญากับประชาชนว่าจะให้ "สันติภาพแก่กองทัพ ให้ที่ดินแก่ชาวนา และโรงงานแก่กรรมกร" ในที่สุดพรรคบอลเชวิคส์สามารถล้มล้างรัฐบาลนายเคเรนสกีสำเร็จ จัดตั้งรัฐบาลเผด็จการคอมมิวนิสต์ขึ้นแทน ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1917 เจรจาสงบศึกกับเยอรมนีในสนธิสัญญาเบรสท์-ลิตอฟ (Brest-Litovsk) และในที่สุดได้อำศัยรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1918 จัดตั้งสหพันธ์สาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตรัสเซีย (Russian Soviet Federal Socialist Republic) และเมื่อยึดแคว้นต่าง ๆ ได้มากขึ้นก็ประกาศเป็นสหภาพโซเวียต (Union of Soviet Socialist Republics : USSR) ใน ค.ศ.1922 ประกอบด้วย 15 สาธารณรัฐ

2. การเกิดลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) และนาซี (Nazism) ทั้งสองลัทธินี้จะมีผลในการคุกคามระบอบเสรีประชาธิปไตยที่รุนแรงเสียกว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นขบวนการที่มีผลทำลายข้อตกลงสันติภาพระหว่างประเทศ และก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งนี้มุสโสลินีคือผู้ที่ก่อตั้งลัทธิเผด็จการฟาสซิสต์ขึ้นในอิตาลีก่อน ต่อมาจึงเกิดเผด็จการฟาสซิสต์ในเยอรมนีและญี่ปุ่น ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อการคุกคามเสรีภาพของโลก เมื่อทั้งสามประเทศได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มมหาอำนาจอักษะ (Berlin-Rome-Tokyo-Axis) เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และต่อต้านโลกเสรี

3. ความอ่อนแอของประเทศประชาธิปไตยตะวันตก เนื่องมาจากความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจและสังคมภายหลังสงคราม สภาพการเมืองวุ่นวาย ทำให้อารยธรรมตะวันตกซึ่งมีรากฐานสำคัญคือคริสต์ศาสนา และเสรีนิยม ถูกทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์และฟาสซิสต์ท้าทาย โดยชาติตะวันตกขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะต่อต้านด้วยพลังอำนาจที่เข้มแข็งกว่ากลับพยายามดำเนินนโยบายอ้อมลู่ (appeasement policy) ปลอบยให้พลังอำนาจทั้งสองเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สองในเวลาต่อมา

4. การสิ้นสุดราชวงศ์กษัตริย์สำคัญ คือ ราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก (Hapsburg) ของออสเตรีย ราชวงศ์โฮเฮนโซลเลอร์น (Hohenzollern) ของเยอรมนี และราชวงศ์โรมานอฟ (Romanov) ของรัสเซีย สหรัฐอเมริกายกเลิกนโยบายโดดเดี่ยวชั่วคราวและเข้ามาเกี่ยวข้องกับสงครามด้วยข้ออ้างว่า เพื่อพิทักษ์ระบอบการปกครองประชาธิปไตย รัสเซียกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ และสันติภาพภายหลังสงครามกลายเป็นการมุ่งแก้แค้นและเรียกร้องจากประเทศแพ้สงครามอย่างไม่ปราณี สหรัฐอเมริกาโดยประธานาธิบดีวิลสันผู้ต้องการสันติภาพแท้จริงกลับไม่ได้รับฉันทานุมัติจากรัฐสภาอเมริกัน สหรัฐอเมริกาหันกลับไปดำเนินนโยบายโดดเดี่ยว ปลอบยให้อังกฤษ ฝรั่งเศส และชาติยุโรปอื่น ๆ เรียกร้องผลประโยชน์และแก้แค้น ประเทศผู้แพ้เต็มที

2. สงครามโลกครั้งที่สอง

การแพ้สงครามกับปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้ลัทธิเผด็จการฟาสซิสต์เกิดขึ้นทั้งในเยอรมนีและอิตาลี ในรัสเซียคือการเรืองอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนประเทศประชาธิปไตยที่ยังคงรักษาอำนาจไว้ได้คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส กับสหรัฐอเมริกา ที่ต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะให้ประชาชนหายขวัญเสียจากสงคราม

อังกฤษ

เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลงอังกฤษต้องสูญเสียสถานะการเป็นผู้นำแก่สหรัฐอเมริกา ต้องสูญเสียทหารอาสาสมัครไปประมาณ 7,143,000 คน เรือสินค้าถูกทำลาย ทำให้เศรษฐกิจของอังกฤษกระทบกระเทือนเพราะรายได้ส่วนใหญ่ของอังกฤษมาจากการค้าขายทางทะเล ถึงแม้อังกฤษจะได้ดินแดนอาณานิคมของเยอรมนี กับดินแดนส่วนหนึ่งของจักรวรรดิออตโตมันมาชดเชย แต่ก็ไม่อาจทดแทนกันได้ นอกจากจะเป็นไปเพื่อการรักษาศักดิ์ศรีและสถานะของการเป็นผู้ชนะสงครามเท่านั้น

ปัญหาหนักหน่วงของอังกฤษคือ ปัญหาคนว่างงาน สินค้าออกของอังกฤษลดจำนวนลงและยังต้องเผชิญการขึ้นกำแพงภาษีจากหลายประเทศ ต้องสูญเสียการต่อสัญญาเพื่อการต่อเรือกับอินเดีย เพราะดัชนีให้ราคาถูกลงกว่า ถ่านหินที่เคยเป็นรายได้หลักกลับขายไม่ออก เพราะนอร์เวย์ สวีเดน อิตาลี ต่างหันไปใช้พลังงานไฟฟ้าทดแทน ยิ่งต่อมาในสมัยนายกรัฐมนตรี คือ นายสแตนลีย์ บอลด์วิน (Stanley Baldwin) ได้มีการประกาศเพิ่มค่าเงินปอนด์ ยิ่งทำให้สินค้าอังกฤษขายไม่ออก เพราะราคาสูงเกินไป ผลที่ตามมาคือเจ้าของโรงงานต้องลด

คนเข้าแถวซื้อขนมปังในสมัยเศรษฐกิจตกต่ำ

ค่าจ้าง ทำให้เกิดการหยุดงานครั้งใหญ่ในวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1926 ซึ่งการเรียกร้องนั้นรัฐบาลสามารถหาทางยุติได้ เพราะรัฐบาลสามารถแสดงให้เห็นถึงผลกระทบกระเทือนต่าง ๆ นั้นมาจากสาเหตุภายนอก กลุ่มสหภาพแรงงานจำต้องหยุดการเคลื่อนไหว ทำให้ประเทศอังกฤษรอดพ้นจากความรุนแรงภายในประเทศไปได้ช่วงหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทั่วโลก (Depression) กลับส่งผลรุนแรงต่ออังกฤษอีกตั้งแต่ ค.ศ. 1930-ค.ศ. 1931 เป็นเวลาที่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการคลังของอังกฤษอยู่ในภาวะคับขันที่สุด นายกรัฐมนตรีจากพรรคแรงงานของอังกฤษ คือ นายแรมเซย์ แมกโดนัลด์ (Ramsey Macdonald) ได้บีบให้รัฐมนตรีพรรคตนเองลาออกเพื่อจัดตั้งคณะรัฐบาลแห่งชาติ (National Government) ประกอบด้วย พรรคแรงงาน พรรคอนุรักษนิยม และพรรคเสรีนิยม เพื่อช่วยพยุงฐานะเศรษฐกิจเงินปอนด์ไว้ให้ได้ แต่พรรคแรงงานไม่พอใจนายแมกโดนัลด์ ถึงกับลงมติขับออกจากพรรค การเริ่มนโยบายประหยัดของรัฐบาลใหม่ ทำให้ข้าราชการพลเรือนไม่พอใจทหารเรือที่ฐานทัพอินเวอร์กอร์ดอน (Invergordon) ถึงกับลุกฮือก่อการจลาจล ชาวอังกฤษจำนวนถึง 2,800,000 คน กลายเป็นคนว่างงาน นายแมกโดนัลด์ จึงเชิญนายเนวิลส์ แชมเบอร์เลน (Neville Chamberlain) มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ดำเนินการลดค่าเงินปอนด์ ทำให้สถานะทางเศรษฐกิจของอังกฤษดีขึ้น ซึ่งนายเนวิลส์ แชมเบอร์เลนผู้นี้จะได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไประหว่าง ค.ศ. 1937-40 พยายามเจรจาสันติภาพกับฮิตเลอร์ คือ ข้อตกลงมิวนิค (Munich Agreement) ค.ศ. 1938 อันเป็นการดำเนินตามหลักการของนโยบายผ่อนปรน

(Appeasement Policy) จนถึงสมัยที่เยอรมนีแสดงท่าทีแข็งข้อด้วยการบุกแคว้นเมเมล (Memel) ในลิทัวเนีย กับอิตาลีรุกรานอัลบาเนียใน ค.ศ. 1939 อังกฤษจึงไม่อาจดำเนินนโยบายผ่อนปรนต่อไปได้ และต้องมีการเปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีเป็น เซอร์ วินสตัน เชอร์ชิล (Sir Winston Churchill) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1940

ฝรั่งเศส

เป็นประเทศที่ตกเป็นสนามรบระหว่างสงคราม ทำให้ผู้คนเสียชีวิตจำนวนมาก โรงงานอุตสาหกรรม หักถถกรรม และบ้านเรือนถูกทำลาย การที่ต้องแสวงหาพันธมิตรปิดวงล้อมการขยายอำนาจของเยอรมนีทำให้ฝรั่งเศสต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก และปัญหาที่ใหญ่กว่านั้นคือ ความไม่มั่นคงทางการเมือง มีพรรคการเมืองหลายพรรคจนไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพมั่นคงได้ เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิยมสาธารณรัฐซ้ายจัด กับฝ่ายนิยมกษัตริย์ขวาจัด ความต้องการแก้แค้นเยอรมนีก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เปลี่ยนไปเป็นความกลัวการแก้แค้นของเยอรมนีภายหลังสงคราม เมื่อประจักษ์ว่าอังกฤษไม่ได้มีความต้องการอย่างเดียวกับฝรั่งเศสตรงกันข้าม กลับหันไปดำเนินนโยบายผ่อนปรนกับเยอรมนี ฝรั่งเศสจึงต้องพยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศตามลำพังแบบป้องกันตนเอง พยายามสร้างเสริมความแข็งแกร่งของป้อมมายโนต์ (Maginot Line) และแนวป้อมค่ายด้านติดพรมแดนเยอรมนีในแคว้นอัลซัส-ลอเรน จนทำให้กองทัพฝรั่งเศสขณะนั้นได้ชื่อว่าเป็นกองทัพที่แข็งแกร่งที่สุดในโลก กองทัพอากาศมีเครื่องบินและการฝึกเต็มพิกัด ส่วนกองทัพเรือเป็นรองเฉพาะอังกฤษเท่านั้น

สาเหตุของสงคราม โดยสรุปคือ

1. การแข่งขันกันหาตลาดสินค้าอุตสาหกรรมกับการแสวงหาอาณานิคม เนื่องจากความก้าวหน้าของระบบอุตสาหกรรมที่สามารถทำการผลิตจำนวนมาก ทำให้เกิดการผูกขาดการค้า มีการก่อตั้งบริษัททำการบริหารการค้าแบบลูกโซ่ (Chain stores) คนงานบริษัทมักจะกลายเป็นเครื่องมือของนักการเมืองที่หาพวกเพื่อร่วมการเรียกร้องต่าง ๆ คนว่างงานเพิ่มจำนวนมากขึ้น เมื่อมีการนำเครื่องจักรกลเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต และเมื่อมีการผลิตสินค้าออกมาล้นตลาดจนขายไม่ออก ข้าด้วยการเกิดเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (Great Depression) ค.ศ. 1929 ประเทศต่าง ๆ จึงหันไปหาลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Nationalism) คือการจูงใจคนให้ใช้สินค้าภายในประเทศ เช่น อังกฤษประกาศนโยบาย

“ซื้อของในบ้าน” (“buy at home”)

2. การแบ่งกลุ่มประเทศเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายมี (Have Countries) ได้แก่ประเทศที่มีอาณานิคม คือ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และสหภาพโซเวียต กับกลุ่มประเทศไม่มี (Have not Countries) คือเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น ซึ่งเยอรมนีได้สูญเสียอาณานิคมไปหมดหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อิตาลีได้ดินแดนมาไม่มากเท่าที่ต้องการ แม้จะเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรก็ตาม คือได้เพียงอิสเตรีย ตริเอสเต้ และเทรนต์โนกับโซมาลีแลนด์ และเอริเทรีย ไม่ได้ดินแดนในแหลมบอลข่าน ส่วนญี่ปุ่นนั้นมีปัญหาเรื่องการระบายพลเมือง และต้องการได้ดินแดนตอนเหนือของประเทศจีน ในกลุ่มไม่มีนี้ เยอรมนีเป็นประเทศที่กระทบกระเทือนมากที่สุดจากผลของสนธิสัญญาแวร์ซายส์ และการที่ต้องชดเชยค่าปฏิกรรมสงคราม จำนวนมาก

3. ความอ่อนแอของสันนิบาตชาติ

เริ่มจากการเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นเข้ายึดครองแมนจูเรียในจีนใน ค.ศ. 1931 จีนได้ร้องเรียนไปยังองค์การสันนิบาตชาติ สันนิบาตชาติจึงได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นถอนกำลังออกไป ซึ่งญี่ปุ่นไม่ปฏิบัติตาม และยังถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ต่อมาอีก 4 ปี อิตาลีรุกรานอภิสติเนีย (เอธิโอเปีย) สันนิบาตชาติประกาศแซงก์ชัน (sanction) ทางเศรษฐกิจต่ออิตาลี และขอความร่วมมือจากอังกฤษปิดคลองสุเอซ เพื่อไม่ให้อิตาลีผ่าน ทั้งสันนิบาตชาติจะหยุดการจำหน่ายน้ำมันแก่อิตาลี แต่อังกฤษไม่ปฏิบัติตาม โดยมีข้ออ้างว่าไม่ต้องการให้อิตาลีหันไปเป็นฝ่ายเยอรมนี อังกฤษกับฝรั่งเศสตกลงให้อิตาลียึดครองอภิสติเนียสองในสามส่วน และต่อมามุสโสลินียังขยายเขตครอบครองได้หมดประเทศใน ค.ศ. 1936 สันนิบาตชาติจึงได้ประกาศประณามอิตาลี และให้มีการลงโทษอิตาลีอย่างใดอย่างหนึ่ง อิตาลีจึงหันไปเป็นมิตรกับเยอรมนี ซึ่งถูกสันนิบาตชาติตำหนิในกรณียึดครองไรน์แลนด์ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1936 ซึ่งก่อนนี้ได้เข้ายึดแคว้นซาร์ (Saar) มาแล้วใน ค.ศ. 1935

4. ความไม่เป็นธรรมจากสนธิสัญญาภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตามหลักการ 14 ข้อของประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน ที่จะยินยอมให้ประชาชนสามารถเลือกถิ่นที่อยู่และกำหนดเขตแดนของตนเอง (Self-Determination) ไม่อาจดำเนินได้จริง เพราะปรากฏว่าชนกลุ่มน้อยจำนวนถึง 30 ล้านคน ได้แก่ ชาวโปแลนด์ เยอรมัน ฮังการี อิตาลีเยน บุลการ์ และอื่น ๆ ไม่อาจเข้าไปอยู่ในประเทศของตน เช่น ในประเทศรูเมเนียนั้น จะมีชาวฮังการีเรียนอาศัยอยู่ถึง 1,500,000 คน และยังมีชาวฮังการีเรียนอาศัยอยู่ในประเทศเช็กโกสโลวาเกียกับยูโกสลาเวีย มีชาวรัสเซียจำนวนมากอยู่ในประเทศเช็กโกสโลวาเกีย และในแคว้นชูเดเทน

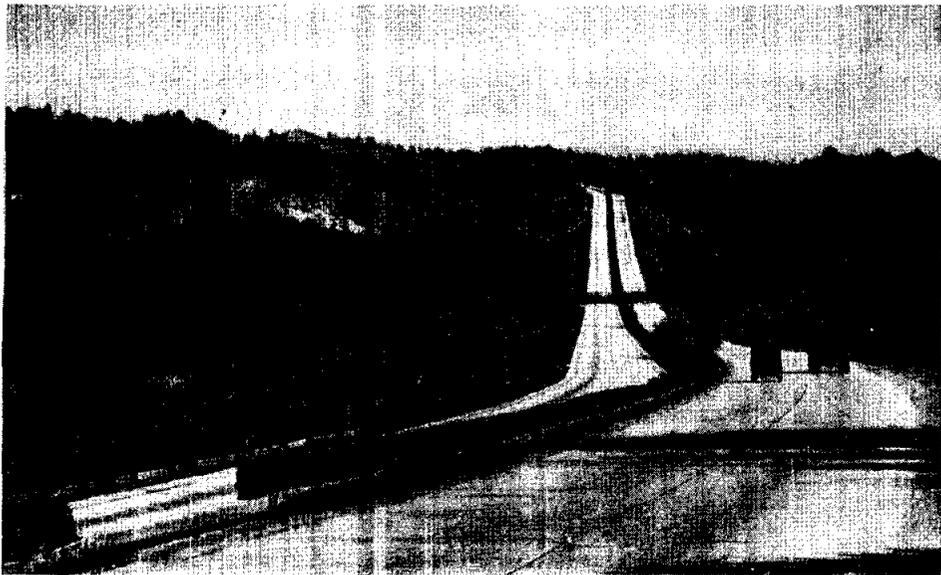
(Sudeten) ของเชคโกสโลวาเกียมีชาวเยอรมันอาศัยอยู่ถึง 3,500,000 คน

นอกจากนี้ ยังมีการตัดดินแดนของเยอรมนีส่วนหนึ่งคือส่วนที่เรียกว่า "ฉนวนโปแลนด์" (The Polish Corridor) เพื่อเป็นทางออกทะเลของโปแลนด์ ทำให้แคว้นปรัสเซียตะวันออก ถูกแยกออกไปตั้งเมืองท่าดานซิก (Danzig) ของเยอรมนีตรงปากแม่น้ำวิสตุลา (Vistula) เป็นเสรีนคร (The Free City of Danzig) มีเจ้าหน้าที่ของสันนิบาตชาติถูกส่งออกไปดูแล

วิกฤตการณ์ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง

1. เยอรมนีกับการรวมออสเตรีย

ประเทศออสเตรียถูกเปลี่ยนเป็นประเทศสาธารณรัฐภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ในวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 1918 มี ดร.ไมเคิล ไฮนิช (Michael Hainisch) เป็นประธานาธิบดีคนแรกซึ่งต้องประสบภาวะการเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ และปัญหาหลังสงครามเช่นเดียวกับประเทศแพ้สงครามอื่น ๆ ได้เกิดการเคลื่อนไหวที่จะรวมออสเตรียเข้ากับเยอรมนี แต่นายกรัฐมนตรี คือ ดร.เคิร์ต ชุสซนิก (Kurt Schuschnigg) ไม่เห็นด้วย ฮิตเลอร์ จึงถือโอกาสยุยงชาวเยอรมันในออสเตรียก่อการจลาจล และยังเชิญ ดร.ชุสซนิกไปพบที่เมือง เบิร์ช-กาเดน (Berchtesgaden) ในแคว้นบาวาเรีย เพื่อให้ ดร.ชุสซนิก ยอมรับรองว่าพรรคนาซีออสเตรีย เป็นพรรคการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และให้แต่งตั้งบุคคลในพรรคนาซีเข้า

ถนนหลวงขนาดสี่เลน สร้างในสมัยฮิตเลอร์แห่งเยอรมนี

การเดินขบวนของชาวเยอรมันที่เมืองมิวนิคต่อต้านฝรั่งเศสข้ายึดครองแคว้นรุห์
(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through the Ages)

ร่วมรัฐบาลด้วย มิฉะนั้นเยอรมันจะส่งกองทัพเข้าออสเตรีย ดร.ชุสซนิกจึงขอให้มีการออกเสียงลงประชามติในเรื่องนี้ ฮิตเลอร์ไม่แน่ใจว่าชาวออสเตรียจะลงมติยอมรับในเรื่องนี้ จึงอาศัยข้ออ้างว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ออสเตรียกำลังเตรียมก่อความวุ่นวายภายในประเทศ ดังนั้นเยอรมันจึงจำเป็นต้องส่งกองทัพเข้าไปช่วยป้องกัน กองทัพเยอรมันเดินทางเข้าออสเตรียในวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1938 และอีก 2 วันต่อมาก็ประกาศให้ออสเตรียเป็นแคว้นหนึ่งของเยอรมนี ฮิตเลอร์จัดให้มีการออกเสียงลงประชามติในครั้งนี้ออสเตรียประชาชนยินดีจะเข้าร่วมกับเยอรมนีหรือไม่ปรากฏว่าประชาชนออสเตรียลงมติเข้าร่วมกับเยอรมนีถึงร้อยละ 99

2. เยอรมนีกับการรวมแคว้นชูเตเทนเช็คโกสโลวาเกีย

ข้ออ้างของฮิตเลอร์ในการเคลื่อนไหวก่อเพื่อรวมแคว้นชูเตเทนเป็นของเยอรมันคือการที่มีประชากรเชื้อสายเยอรมันในแคว้นนั้นที่เยอรมันจำเป็นต้องให้ความคุ้มครอง ฝ่ายนายกรัฐมนตรีอังกฤษคือ นายเนวิลส์ แคมเบอร์เลนก็มีความหวังว่าเยอรมันคงไม่ยึดเช็คโกสโลวาเกียทั้งประเทศ คงต้องการเพียงแคว้นชูเตเทนเท่านั้น และนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสคือ นายดาลาดิเออร์ (Daladier) ก็ถูกหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสเองคัดค้านการเข้าไปเกี่ยวข้องในกรณีนี้ เพราะไม่ต้องการขัดใจเยอรมัน เพราะยังไม่ต้องการสงคราม ดังนั้นฮิตเลอร์จึงจัดการประชุมโดยเชิญนายแคมเบอร์เลนของอังกฤษ นายดาลาดิเออร์ของฝรั่งเศส มุสโสลินีของอิตาลี และตัวฮิตเลอร์เองเข้าร่วมประชุมร่างข้อตกลงเมืองมิวนิค (Munich Agreement) วันที่ 29 กันยายน

ค.ศ. 1938 เปิดทางให้เยอรมนีส่งกองทัพเข้ายึดครองซูเดเทนได้

หลังจากนั้นเพียง 5 เดือน คือ ในวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1939 กองทัพนาซีก็เคลื่อนเข้ากรุงปราก (Prague) ฮิตเลอร์ยินยอมให้สโลวักเป็นประเทศอิสระ แต่อยู่ในความดูแลของเยอรมนี และกองทัพอังกฤษเข้ายึดแคว้น Ruthenia แคว้นสุดท้ายของเชคโกสโลวาเกียด้วยการยินยอมของฮิตเลอร์

3. เยอรมนียึดแคว้นเมเมล (Memel) คืนจากลิทัวเนีย ในวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1939 ลิทัวเนียเป็นประเทศเล็ก ไม่สามารถต้านทานความต้องการของฮิตเลอร์ได้

4. อิตาลีรุกรานอัลบาเนีย มุสโสลินีผู้นำอิตาลีเห็นว่าเยอรมนีสามารถบีบบังคับเชคโกสโลวาเกียได้ จึงดำเนินการบุกอัลบาเนียบ้างในวันที่ 7 เมษายน ค.ศ. 1939

การเริ่มต้นสงคราม

ฮิตเลอร์ได้เรียกร้องต่อไปแลนด์ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1939 ให้โปแลนด์ยินยอมคืนฉนวนโปแลนด์และเมืองดานซิก เมื่อโปแลนด์ไม่ยินยอม ฮิตเลอร์ตอบได้ว่ากองทัพเยอรมันจะบุกโปแลนด์ ท่าทีของฮิตเลอร์ดังนี้ ทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสไม่พอใจ และได้พยายามชักชวนรัสเซียให้เป็นมิตรกับตน และช่วยกันสกัดกั้นฮิตเลอร์ แต่รัสเซียไม่พอใจที่ตนไม่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมในการทำข้อตกลงมิวนิค และรัสเซียยังไม่ต้องการทำสงคราม จึงยังคงวางเฉยอยู่ ฮิตเลอร์จึงดำเนินการตัดหน้าด้วยการเดินทางไปพบสตาลิน ตกลงทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกัน (Non-Aggression Pact) วันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ.1939 ทั้งนี้เพราะฮิตเลอร์ไม่ต้องการทำศึกสองหน้า ส่วนสตาลินก็หวังว่าการเป็นพันธมิตรกับเยอรมนีจะทำให้รัสเซียสามารถวางตัวเป็นกลางได้

เมื่อเยอรมนีสามารถวางใจในสถานการณ์ภาคตะวันออกกับรัสเซียได้แล้ว กองทัพเยอรมันจึงเริ่มบุกโปแลนด์ในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ.1939 ฝ่ายอังกฤษได้ยื่นคำขาดให้เยอรมันยุติการบุกนั้นในวันที่ 3 กันยายน เมื่อเยอรมันไม่มีท่าทีจะยอมปฏิบัติตาม อังกฤษจึงประกาศสงครามกับเยอรมนี และฝรั่งเศสก็ดำเนินการอย่างเดียวกัน

ฝ่ายโซเวียตก็ดำเนินการบุกโปแลนด์ทางภาคตะวันออกในวันที่ 17-27 กันยายน ค.ศ. 1939 และยังขยายเขตยึดครองต่อไปถึงเอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย และฟินแลนด์ตามลำดับ

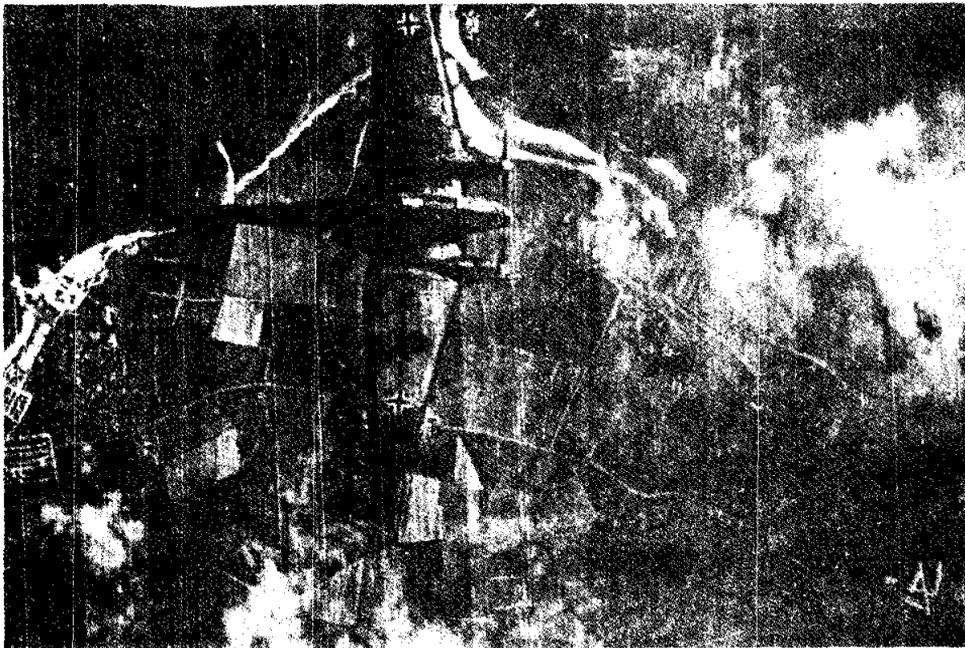
ผลการรบของเยอรมันได้ขยายต่อไปถึงกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย โดยเฉพาะเมื่อ

เบลเยียมแต่นั้น ทหารอังกฤษกับฝรั่งเศสที่เมืองดันเคิร์ก (Dunkirk) มีสภาพเหมือนถูกล้อม
กอบด้วยกำลังทหารเรือและทางอากาศของเยอรมัน แต่ทหารถึง 330,000 คนนั้น ก็สามารถ
เดินทางเล็ดรอดกลับถึงอังกฤษได้ แต่ฝรั่งเศสนั้นก็กลับต้องยอมแพ้แก่เยอรมันในวันที่ 14
มิถุนายน ค.ศ. 1940 รวมเวลาในการทำสงครามยึดครองดินแดนต่าง ๆ โดยฝ่ายเยอรมันใช้
เวลาเพียง 6 อาทิตย์ ทำให้มีกำลังใจที่บุกเกาะอังกฤษ และสหภาพโซเวียตในเวลาใกล้เคียงกัน

สงครามทางตะวันออก เริ่มจากญี่ปุ่นซึ่งได้ลงนามในสัญญาเป็นฝ่ายเดียวกับเยอรมนี
ตั้งแต่ ค.ศ. 1940 ได้เปิดฉากโจมตีอ่าวเพิร์ล ของสหรัฐอเมริกาในวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941
ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องประกาศตนเข้าร่วมสงครามด้วยในวันที่ 8 ธันวาคม

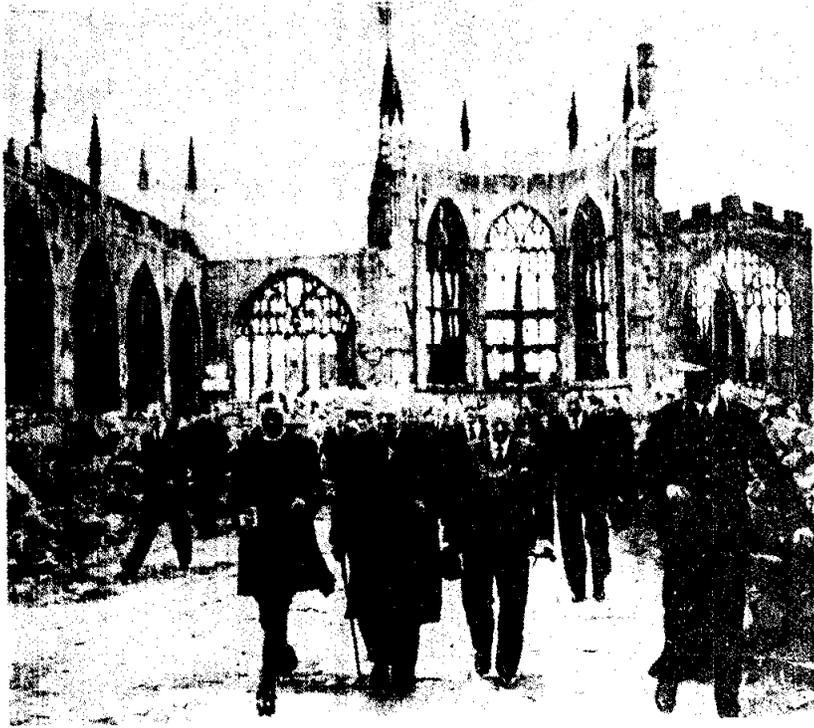
การรบ

การรบทางทะเลที่สำคัญ คือการรบในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนในปี ค.ศ. 1942 เป็นไป
ในรูปการผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ นอกจากนี้ เครื่องบินทิ้งของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็ทิ้ง
ระเบิดเมืองต่าง ๆ ของเยอรมนีแบบปูพรม ปรากฏว่าที่แคว้นรุร์ (Ruhr) และโคโลญจ์

เครื่องบินเยอรมันทิ้งระเบิดเกาะอังกฤษ

(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through the Ages)

นายกรัฐมนตรีอังกฤษคือ เซอร์ วินสตัน เชอร์ชิล ตรวจสอบความเสียหายจากการโจมตี

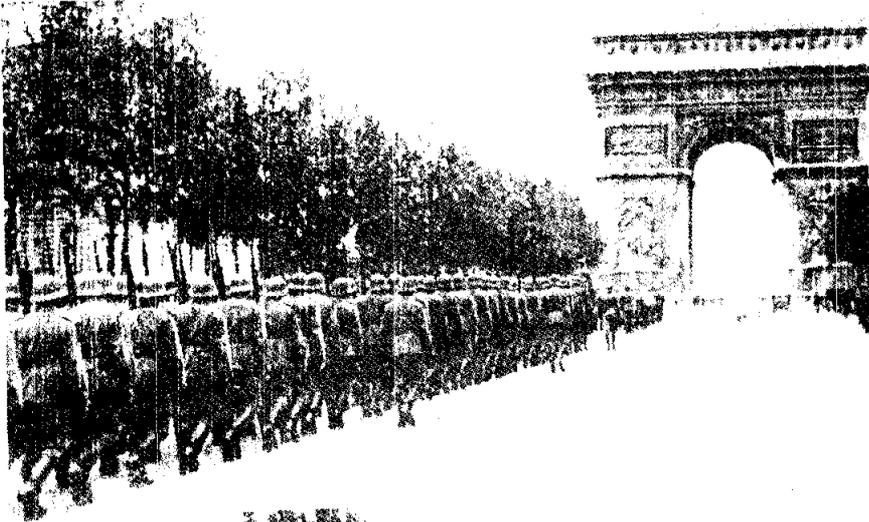

บริเวณสถานีรถไฟใต้ดินที่หลบภัยระหว่างสงคราม

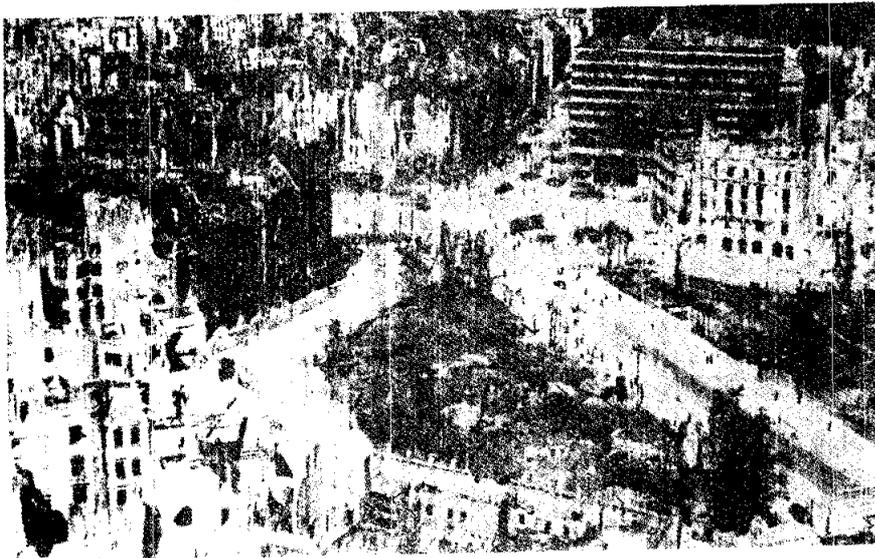
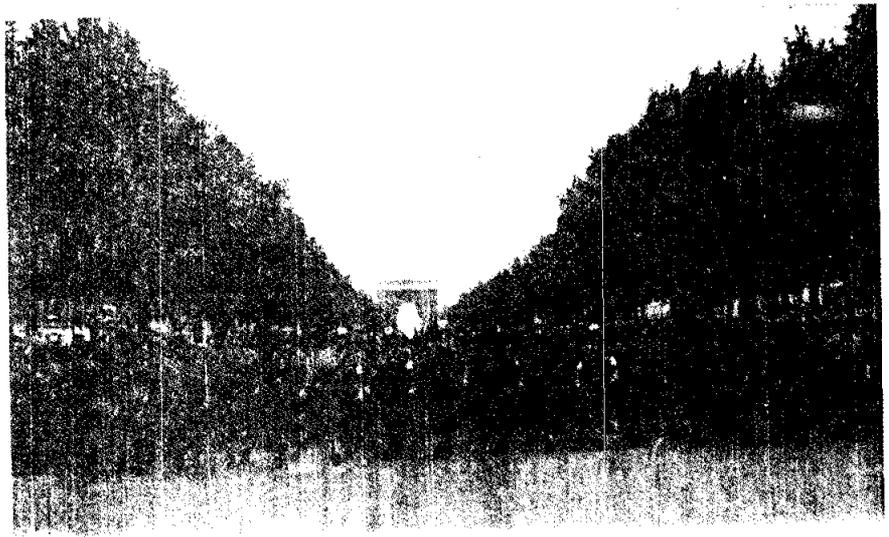
นายพลไอเซนฮาวร์กับนายพลมอนต์โกเมอรี
แม่ทัพฝ่ายสัมพันธมิตรตรวจตราการยกพล
ขึ้นบกที่นอร์มันดี

(ที่มา : William Habberton, Man's Achievements Through the Ages)

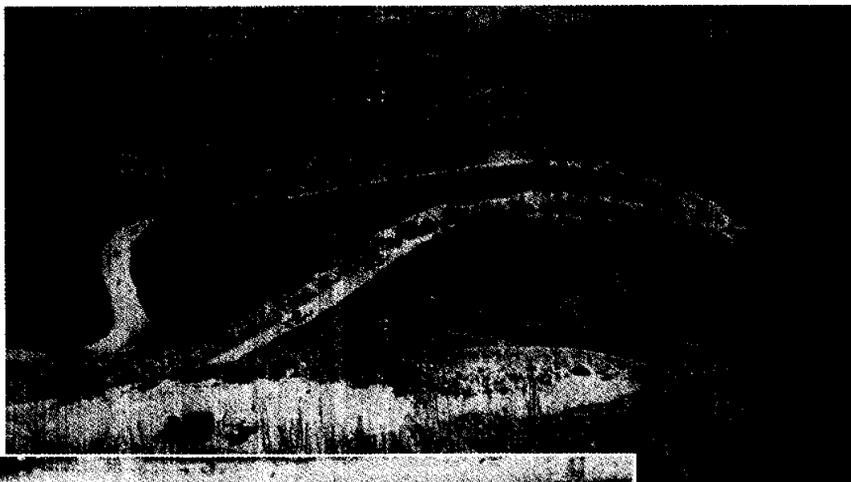
ทหารเยอรมันสวน
สนามที่ปารีสระหว่าง
การยึดครอง

ทหารฝรั่งเศสสวน
สนามที่ปารีสภายหลัง
ชัยชนะเยอรมัน

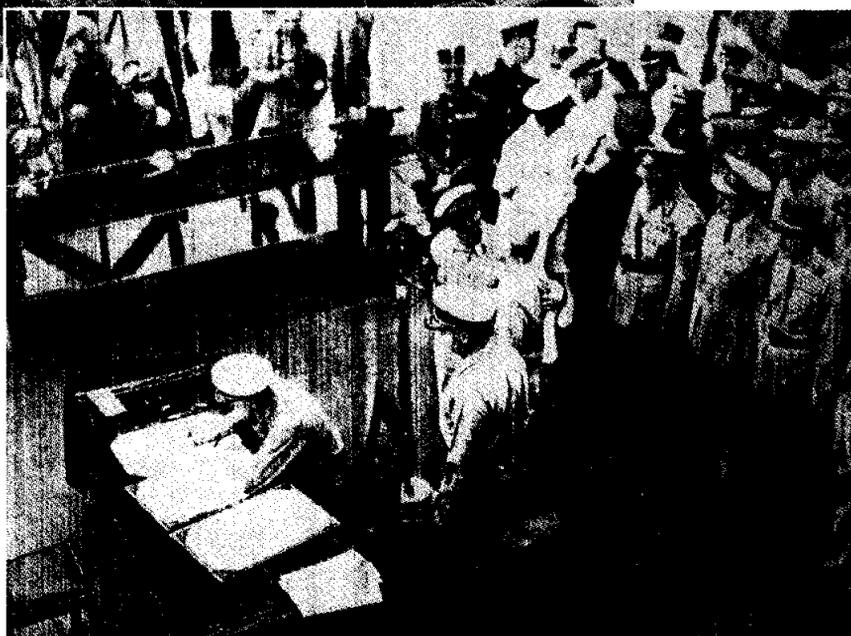
นครเบอร์ลินภายหลัง
การโจมตีของสัม-
พันธมิตรในตอน
ปลายสงครามโลก
ครั้งที่สอง

เส้นทางขนส่ง
อาวุธและเสบียง
อาหารของทหาร
ญี่ปุ่นในพม่า

เมืองอิรวดีภายหลัง
การถูกโจมตีด้วยอาวุธ
ปริมาณของสัมพันธ-
มิตร

พิธีลงนามในสนธิ
สัญญาสงบศึกของ
ญี่ปุ่นบนเรือรบมิสซูริ
ของสหรัฐอเมริกา
(ที่มา : William
Habberton, *Man's
Achievements
Through the Ages*)

(Cologne) มีสัญญาการทิ้งระเบิดถึง 119 ครั้ง ทั้งสองเมืองพินาศหมด ลูกระเบิดตกลงที่ โรงงานอุตสาหกรรมและเมืองท่าเรือต่าง ๆ ไม่เว้นปารีส และเชคโกสโลวาเกีย ซึ่งเยอรมัน ยึดครองอยู่ด้วย

ฮิตเลอร์ได้แก้แค้นด้วยการส่งจรวดบินแบบที่เรียกว่า วี-1 (V-1) ซึ่งสามารถเดินทางด้วยตนเองด้วยความเร็ว 400 ไมล์ต่อชั่วโมงติดต่อกัน 80 วัน ลูกระเบิดที่ถูกส่งไปทั้งหมดถึง 8,000 ลูก แต่ที่เดินทางไปถึงอังกฤษนั้นมีเพียงร้อยละ 29 ของจำนวนทั้งหมดที่ส่งไป แต่ก็เพียงพอให้มีผู้คนเสียชีวิตถึง 5,000 คน บ้านเรือนเสียหายไม่น้อยกว่า 25,000 หลัง และต่อมาเยอรมนียังพยายามพัฒนาอาวุธใหม่ คือ จรวดวี-2 (V-2) ถล่มเกาะอังกฤษตั้งแต่เดือน กันยายน-ธันวาคม ค.ศ. 1944

สัมพันธมิตรได้ตัดสินใจยกพลขึ้นบกที่ชายฝั่งแคว้นนอร์มันดี (Normandy) ของฝรั่งเศส ในวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1944 รัสเซียเคลื่อนทัพจากทางตะวันออกเตรียมเข้าสู่เบอร์ลินในวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1945 ขณะที่กองทัพสัมพันธมิตรบุกถึงแม่น้ำเอลเบ้ (Elbe) ตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน ประธานาธิบดีรูสเวลท์ (Roosevelt) ของสหรัฐอเมริกาได้ทำสัญญาลับกับสตาลิน ผู้นำสหภาพโซเวียตที่เมืองยัลตา (Yalta) ยอมให้รัสเซียยึดครองเบอร์ลิน แต่เซอร์ซิลแห่งอังกฤษไม่ยินยอม และเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาเข้าสู่นครเบอร์ลินก่อนที่ทหารโซเวียตจะเข้าถึง ซึ่งเมื่อทหารต้องฟังคำสั่งจากประธานาธิบดีจึงไม่ได้ปฏิบัติตามที่อังกฤษต้องการ

ส่วนผู้นำของฝ่ายอักษะคือฮิตเลอร์และมุสโสลินี ต้องประสบชะตากรรมแบบผู้แพ้ คือ มุสโสลินีถูกประหารชีวิต และฮิตเลอร์ฆ่าตัวตาย

การดำเนินการต่อไปของสัมพันธมิตรในสงครามภาคพื้นแปซิฟิก คือการตัดสินใจทิ้งระเบิดปรมาณูลงที่เมืองฮิโรชิมากับนางาซากิของญี่ปุ่น ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นประกาศยอมจำนน ในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945

การตกลงสันติภาพ

1. สนธิสัญญาปารีส เดือนกุมภาพันธ์ 1947 (Paris Peace Treaty of February, 1947) มีประเทศที่เกี่ยวข้องคือ อิตาลี รุเมเนีย ฮังการี บัลแกเรีย และฟินแลนด์
2. สนธิสัญญากับออสเตรีย ค.ศ. 1955 ให้ออสเตรียคงมีพรมแดนเท่าที่มีอยู่ใน ค.ศ. 1938 และต้องยินยอมให้ทุกชาติสามารถเดินทางผ่านแม่น้ำดานูบได้

3. ไม่มีการทำสนธิสัญญากับเยอรมนี แต่ประเทศพันธมิตรตะวันตกประกาศยุติสงครามด้วยใน ค.ศ. 1951 และสหภาพโซเวียตประกาศยุติสงครามด้วยใน ค.ศ. 1955

เยอรมนีถูกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ภายใต้การยึดครอง เบอร์ลินทั้งหมดอยู่ในเขตยึดครองของรัสเซีย แต่ให้อยู่ภายใต้การดูแลของ 4 ชาติ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต ประเทศเยอรมนีถูกแบ่งเป็น 2 ประเทศ คือ

1. เยอรมนีตะวันออก ภายใต้การยึดครองของสหภาพโซเวียต มีชื่อเรียกว่า “สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนี” (German Democratic Republic)

2. เยอรมนีตะวันตก ภายใต้การดูแลของ 3 ชาติ มีชื่อเรียกว่า “สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี” (Federal Republic of Germany)

4. สนธิสัญญาสันติภาพกับญี่ปุ่น เป็นสนธิสัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา และประเทศที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ใน ค.ศ. 1952 ต่อมาแยกทำสนธิสัญญากับจีนอีกหนึ่งฉบับ ไม่มีการทำสนธิสัญญากับสหภาพโซเวียต แต่ยุติสงครามต่อกันใน ค.ศ. 1956

ผลของสงครามโลกครั้งที่สอง

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจของโลกมหาอำนาจยุโรปตะวันตกลดความสำคัญลง ประเทศที่มีทรัพยากร และมีประสิทธิภาพในการผลิตสองประเทศ คือ สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ซึ่งมีลักษณะภาคพื้นทวีป (Continental Character) กลับเพิ่มความสำคัญขึ้นเป็นประเทศอภิมหาอำนาจ และมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เนื่องจากมีลัทธิความเชื่อที่ต่างกัน คือ เสรีประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ การแข่งขันระหว่างสองประเทศก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ของโลก คือ สงครามเย็น มีการนำยุทธวิธีมาใช้ทั้งด้านการทหาร การโฆษณาชวนเชื่อ การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และยังใช้วิธีก่อการร้ายในบางเหตุการณ์ด้วย

2. ความหวาดกลัวสงครามโลกที่อาจเกิดขึ้นใหม่ทำให้เกิดความพยายามเพื่อสร้างสันติภาพ ได้แก่ การก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความหวังของผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตรที่จะสร้างความเข้าใจระหว่างชาติ และแสวงหาความปลอดภัยร่วมกันเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพของโลก

3. ประเทศอาณานิคมของชาติตะวันตกพากันเรียกร้องเอกราช และพัฒนาชาติของตนในทุกด้าน จนถึงได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มโลกที่สาม เพื่อความเป็นกลาง และเพื่อการ

ต่อรอง ท่ามกลางการแข่งขันกันของชาติมหาอำนาจ

องค์การสหประชาชาติ (The United Nations)

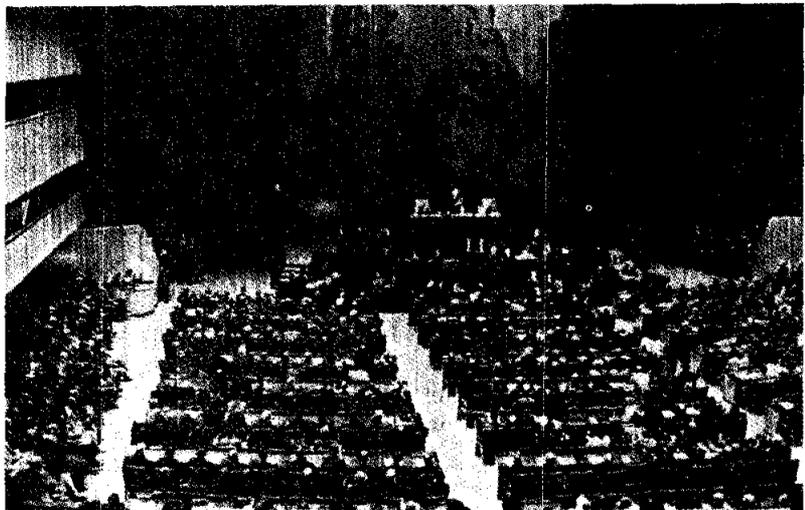
1. การดำเนินการจัดตั้ง

การดำเนินการจัดตั้งเริ่มจากการพบปะกันระหว่างประธานาธิบดีรูสเวลท์ นายโจเซฟ สตาลิน และเซอร์ วินสตัน เชอร์ชิล ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นเพียงสองปี ได้มีการร่างกฎบัตรแอตแลนติก (Atlantic Charter) ใน ค.ศ.1942 มีจุดประสงค์สำคัญ คือ การรักษาสันติภาพของโลก

เซอร์ชิล รูสเวลท์ และ สตาลิน ในการประชุมที่ ยัลต้า

การประชุมของประเทศสมาชิกที่องค์การสหประชาชาติ

การประชุมของคณะมนตรีความมั่นคง

(ที่มา : William Habberton, *Man's Achievements Through the Ages*)

1) การประชุมตกลงกันระหว่างอังกฤษและสหภาพโซเวียต คือ การประชุมร่วมกันที่มอสโก (Moscow Conference) เดือนตุลาคม ค.ศ. 1943

2) การพบปะกันที่ดัมบาร์ตัน โอคส์ (Dumbarton Oaks) ในวอชิงตัน ดี.ซี. ค.ศ. 1944 ระหว่างผู้แทนของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สหภาพโซเวียต และจีน ตกลงกันเรื่องการก่อตั้ง "องค์การสหประชาชาติ" (United Nations) ต่อมาฝรั่งเศสได้เข้าร่วมรับรองด้วย

3) การประชุมที่ยัลต้า (Yalta Conference) เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 ระหว่างรูสเวลท์ เซอร์ซิล และสตาลิน เพื่อรับรองหลักการดัมบาร์ตัน โอคส์ และสหรัฐอเมริกาเสนอเรื่องวิธีการออกเสียงลงคะแนน

2. การประชุมซานฟรานซิสโก (Sanfrancisco Conference) 25 เมษายน - 26 มิถุนายน ค.ศ. 1945

มีผู้เข้าร่วมประชุม 50 ประเทศ จากจำนวนเต็ม 51 ประเทศ แต่เพราะโปแลนด์ยังไม่มีรัฐบาลที่ได้รับการรับรองในขณะนั้น จึงไม่อาจส่งตัวแทนมาร่วมประชุมด้วย ได้มีการตกลงเรื่องกฎบัตรของสหประชาชาติ และการยอมรับฐานะของ 5 มหาประเทศ (Big Five) คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และจีน

องค์การสหประชาชาติได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945 จึงถือว่าวันนี้เป็นวันสหประชาชาติด้วย เมืองสำคัญคือ

1) **สมัชชา (The General Assembly)** คือ ที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกทั้งหมดจัดการประชุมปีละครั้ง แต่ถ้ามีปัญหาที่รีบด่วนก็เรียกประชุมสมัยพิเศษได้

2) **คณะมนตรีความมั่นคง (Security Council)** เป็นองค์กรที่รับหน้าที่โดยตรงในการรักษาสันติภาพระหว่างประเทศ และความมั่นคงของนานาชาติ สมาชิกแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สมาชิกถาวร ได้แก่ มหาอำนาจทั้งห้า คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน (สหประชาชาติยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีนแทนจีนคณะชาติใน ค.ศ. 1971) สมาชิกไม่ถาวรมี 10 ประเทศ

3) **คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council)** มีหน้าที่ดำเนินการด้านมนุษยธรรม คือ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยแสวงหาช่องทางปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพของประชากรในประเทศต่าง ๆ ที่ยังล้าหลัง

4) **คณะมนตรีภาวะทรัสตี (Trusteeship Council)** มีหน้าที่ควบคุมดูแลประเทศที่ยังไม่ได้เป็นเอกราช ดูแลความยุติธรรมในการปกครอง

5) **ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice)** ดูแลเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย การตีความของกฎหมาย และพิจารณาตัดสินคดีที่แต่ละประเทศนำเสนอเพื่อพิจารณา

3. สงครามเย็น

สงครามเย็น (Cold War) เป็นศัพท์ใหม่ก่อนที่สงครามโลกครั้งที่สองจะยุติ ใช้เรียกสถานการณ์ภายหลังสงครามโลก ได้แก่ สถานการณ์ตึงเครียดระหว่างประเทศหรือระหว่างกลุ่มที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จะไม่มีการจับอาวุธขึ้นต่อสู้กัน แต่จะใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อ การทำสงครามจิตวิทยา การแข่งขันสร้างกำลังอาวุธ และการสร้างควมนิยมในประเทศเล็ก ๆ แทน ซึ่งในที่สุดประเทศเหล่านั้นจะถูกรวมเข้ามาเป็นประเทศบริวารของประเทศอภิมหาอำนาจด้วย

ระยะเริ่มต้นสงครามเย็นจะอยู่ในระยะกลางปีถึงปลายปี พ.ศ. 2490 เมื่อสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียตเกิดขัดใจกันเรื่องการจัดตั้งองค์การสันติภาพในตุรกี ยุโรปตะวันออกและเยอรมนี ทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มไม่ไว้วางใจท่าทีของสหภาพโซเวียต ทั้งยังตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของสหรัฐอเมริกาที่จะต้องทำหน้าที่ผู้นำของฝ่ายโลกเสรีเพื่อต่อต้านแผนการครองโลกของสหภาพโซเวียตตามคำประกาศของทรูแมน (Truman Doctrine) คือ “สหรัฐจำต้องเข้าเกี่ยวข้องใน

การสกัดกั้นการขยายตัวของสหภาพโซเวียตทั้งในทางตรงและทางอ้อม” ดังนั้นจึงต้องมีการจัดสรรเงินเพื่อให้ความช่วยเหลือกรีซกับตุรกี เพื่อป้องกันการคุกคามของคอมมิวนิสต์ และต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐ คือ นายพล จอร์จ ซี มาร์แชล (George C. Marshall) ได้เสนอ “แผนการมาร์แชล” (The Marshall Plan) ประกาศให้เงินกู้แก่กลุ่มประเทศยุโรปเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจถดถอย แผนการนี้รวมถึงเยอรมนีด้วย โดยในช่วงฤดูร้อน ค.ศ. 1947 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการผสมเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของเยอรมนี โดยเฉพาะ แต่กลุ่มประเทศบริวารคอมมิวนิสต์ไม่ยอมรับความช่วยเหลือนี้ การประกาศ Truman และประกาศแผนการมาร์แชลนี้ เป็นการแจ้งชัดถึงการดำเนินนโยบายปิดล้อมคอมมิวนิสต์ (Containment of Communism) ของสหรัฐอเมริกา

การปิดล้อมเบอร์ลิน

สหภาพโซเวียตได้สั่งปิดเขตยึดครองของตนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1948 เพื่อขับไล่สัมพันธมิตรออกจากเบอร์ลินด้วย การขนส่งกระทำได้เฉพาะทางอากาศ ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องใช้เวลาการบินถึง 1,960,000 เที่ยวบิน เพื่อส่งเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวเบอร์ลิน 2,500,000 คน จนถึง ค.ศ. 1949 สหภาพโซเวียตจึงแน่ใจว่าการกระทำของตนไม่เป็นผลและฝ่ายสัมพันธมิตรยังได้จัดตั้งองค์การนาโต้ (NATO : North Atlantic Treaty Organization) ขึ้น ทำให้สหภาพโซเวียตยอมยกเลิกการปิดล้อม เพราะยังไม่พร้อมที่จะทำสงคราม องค์การสหประชาชาติเข้ามาช่วยจัดการเปิดการคมนาคมระหว่างเบอร์ลินตะวันตกกับเบอร์ลินตะวันออกใหม่ในวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1949

ฝ่ายประเทศคอมมิวนิสต์โดยการนำของสหภาพโซเวียต ได้ประกาศจัดตั้งกลุ่มประเทศสนธิสัญญาออร์ซอ (The Warsaw Pact) ค.ศ.1955 มีสมาชิก 8 ประเทศ คือ สหภาพโซเวียต โปแลนด์ เยอรมนีตะวันออก เช็กโกสโลวาเกีย ฮังการี รุเมเนีย บัลแกเรีย และอัลบาเนีย (ซึ่งอัลบาเนียได้ถอนตัวออกไปใน ค.ศ. 1968)

สหรัฐอเมริกาได้มีบทบาทสำคัญต่อมาหลังจากการเข้าร่วมในองค์การนาโต้ คือ การเข้าร่วมในการจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาวิเศษความปลอดภัยในประเทศต่าง ๆ มากกว่า 40 ประเทศ ในยามสงบก็ได้มีการเตรียมแผนการต่าง ๆ เพื่อผลทางยุทธศาสตร์ และต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์ เช่น การจัดตั้งองค์การสืบราชการลับ (CIA : Central Intelligence Agency) ซึ่งได้รับการสนับสนุนท่วมท้นทั้งจากรัฐสภาและประชาชนอเมริกัน

นอกเหนือจากการที่สหรัฐอเมริกาต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานะสงครามในประเทศต่าง ๆ นอกภูมิภาคแห่งทวีปอเมริกาเหนือ เช่น สงครามเกาหลี และสงครามเวียดนาม ที่ดูเหมือนจะกลายเป็นสงครามตัวแทนความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับสหรัฐอเมริกาไปเสียทุกแห่ง

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่มีผลต่อการสิ้นสุดสมัยสงครามเย็น คือ สมัยของประธานาธิบดีมีคาอิล กอร์บาชอฟ ผู้ประกาศนโยบายกลาสโนสต์ - เปเรสทรอยก้า (Glasnost-Perestroika) คือการเปิดกว้างสำหรับการแสดงความคิดเห็นกับการปรับระบบโครงสร้างการบริหารทุกระดับ การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้มีผลต่อสหภาพโซเวียตคือการสูญเสียอนุระบบ (sub-system) ได้แก่ การที่สหภาพโซเวียตต้องยอมปลดปล่อยให้ประเทศในยุโรปตะวันออกแยกตัวออกเป็นประเทศเอกราชประชาธิปไตย เยอรมนีตะวันออกกับเยอรมนีตะวันตกได้รวมตัวกันในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1990 กลุ่มประเทศบอลติก คือ เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย แยกตัวเป็นเอกราชอย่างเป็นทางการในวันที่ 14 มีนาคม ปีเดียวกัน และในการประชุมสุดยอด 34 ชาติว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Conference of Security Cooperation in Europe : CSCE) และความตกลงในการลดกำลังรบปกติ (Conventional Forces in Europe : CFE) ที่ปารีส วันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ.1990 มีการลงนามของกลุ่มผู้นำ 22 ชาติจากองค์การนาโต้ และวอร์ซอว่าด้วยการจำกัดกำลังอาวุธภายในพื้นที่ครอบคลุมของสนธิสัญญานี้ ดังนั้น หากถือว่าองค์การนาโต้และวอร์ซอ คือสัญลักษณ์ในการแบ่งค่ายของสงครามเย็นก็เท่ากับว่าสงครามเย็นสิ้นสุดลงแล้ว

สรุปท้ายบท

1. การปฏิวัติอุตสาหกรรมหมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จากสังคมเกษตรกรรมและการค้าแบบเก่ามาเป็นสังคมอุตสาหกรรมใหม่ที่ใช้เครื่องจักรกลแทนแรงงานคนและสัตว์ มีการพัฒนารูปแบบของกำลังใหม่ ๆ คือ เช่น น้ำ ไอน้ำ ไฟฟ้า น้ำมัน และต่อมาคือพลังงานปรมาณู มีการผลิตสินค้า จำนวนมากและเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองอุตสาหกรรม

ชนชั้นที่ควบคุมระบบโรงงานคือชนชั้นกลางเป็นที่มาของลัทธินายทุนและเกิดชนชั้นผู้ใช้แรงงานคือชนชั้นกรรมมาชีพที่ถูกเอารัดเอาเปรียบมาก ทำให้คริสต์ศตวรรษที่ 19 ถูกเรียกว่าศตวรรษแห่งการเอารัดเอาเปรียบและกระหายหิว

2. การปฏิวัติอุตสาหกรรมเริ่มต้นขึ้นในอังกฤษ และอุตสาหกรรมที่มีการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงคืออุตสาหกรรมทอผ้า

3. พลังสำคัญในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 คือพลังชาตินิยมที่ต่อมานำไปสู่ลัทธิจักรวรรดินิยมในดินแดนส่วนต่าง ๆ ของโลก โดยเฉพาะในดินแดนที่ไม่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ชัยชนะของลัทธิชาตินิยมและเสรีนิยมที่เห็นได้ชัดคือความสำเร็จในการรวมอิตาลีและเยอรมนี

4. พัฒนาการของสงครามโลกและสงครามเย็นคือ

พัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์หวังผลเลิศว่าจะไม่มีปัญหาการขัดแย้งระหว่างประเทศอีก จนเมื่อเยอรมนีสามารถรวมประเทศได้กลับสร้างแสนยานุภาพของตนขนานใหญ่ แต่นายกรัฐมนตรีของเยอรมนี คือ บิสมาร์ก ก็มองเห็นว่าเยอรมนีจะมีส่วนช่วยรักษาสันติภาพได้โดยต้องพยายามโดดเดี่ยวฝรั่งเศส เพราะมีฝรั่งเศสเท่านั้นที่มีความแค้นต่อเยอรมนีในเรื่องที่ไกเซอร์วิลเลียมที่ 1 ของเยอรมนีเสด็จไปทรงกระทำพิธีสวมมงกุฎ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ของฝรั่งเศส ตลอดจนการยึดครองแคว้นอัลซัส-ลอเรน ทำให้ฝรั่งเศสเจ็บแค้นและต้องการดินแดนของตนคืน

เมื่อสิ้นรัชสมัยไกเซอร์วิลเลียมที่ 1 ถึงรัชสมัยไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 ไม่ทรงโปรดบิสมาร์ก และไม่สนพระทัยเรื่องการรักษาสัมพันธไมตรีกับรัสเซีย จนปล่อยให้รัสเซียได้เปิดสัมพันธกับฝรั่งเศส และเยอรมนียังดำเนินการทางนาวิกขนานใหญ่แสดงเจตนาที่จะแข่งขันกับอังกฤษ อังกฤษจึงประกาศยกเลิกนโยบายโดดเดี่ยวของตน ได้มีการทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสและรัสเซีย คือ สนธิสัญญาไตรพันธมิตร (Triple Entente) เป็นการเผชิญหน้ากับสนธิสัญญาไตรพันธมิตร (Triple Alliance) ระหว่างเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และอิตาลี

ชนวนของสงคราม คือเหตุการณ์การลอบปลงพระชนม์ อาร์ชดยุค ฟรานซิส เฟร์ดินันด์ มกุฎราชกุมารออสเตรีย ในวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914 ทำให้ออสเตรียตัดสินใจยื่นคำขาดต่อเซอร์เบียให้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของตนภายใน 24 ชั่วโมง เมื่อเซอร์เบียไม่อาจรับได้ ฝ่ายสนับสนุนสองข้างจึงต่างถูกผลักดันให้ใช้กำลังเข้าประหัดประหารกัน

สงครามโลกครั้งที่หนึ่งนี้แสดงความก้าวหน้าทางเทคนิค และวิทยาศาสตร์ มีการใช้เครื่องบินลาดตระเวนหาบริเวณจุดยุทธศาสตร์สำคัญ ยิ่งเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศเข้าร่วมสงครามด้วย ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกาก็ทัดเทียมกับเยอรมนี ทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรมีขวัญกำลังใจดีขึ้น แม้รัสเซียจะถอนตัวออกไปเพราะเกิดการปฏิวัติใหญ่

ในประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรก็ไม่เสียขวัญมากนัก และในที่สุดสามารถเอาชนะฝ่ายมหาอำนาจกลางได้ โดยประธานาธิบดีดูว์โรว์ วิลสัน แห่งสหรัฐอเมริกาพยายามแสวงหาสันติภาพภายหลังสงคราม ตามหลักการ 14 ข้อ และมีการจัดตั้งองค์การสันนิบาตชาติเป็นองค์การกลางเพื่อสันติภาพของโลก

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งต่อประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและทั่วโลก คือการเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดการแบ่งกลุ่มประเทศระหว่าง "กลุ่มมี" กับ "กลุ่มไม่มี" และความไม่เป็นธรรมในการทำสนธิสัญญาภายหลังสงคราม เปิดโอกาสให้ระบอบฟาสซิสต์รุ่งเรืองขึ้นในเยอรมนี อิตาลี และประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะเยอรมนีได้ใช้สาเหตุ คือ ปัญหาชนหมู่น้อยชาวเยอรมันในประเทศอื่นดำเนินการรุกรานเอธิโอเปีย และอัลบาเนีย เป็นต้น สันนิบาตชาติไม่อาจหยุดยั้งการที่ชนชาติใหญ่รังแกชาติที่เล็กกว่าได้ กลายเป็นว่าทุกประเทศจะต้องช่วยเหลือตนเอง ผู้ที่จะยับยั้งการรุกรานของฮิตเลอร์ได้จึงมีแต่อังกฤษกับฝรั่งเศส ซึ่งสงครามครั้งนี้มีผลเป็นสงครามโลกอย่างแท้จริง เพราะญี่ปุ่นได้เปิดฉากสงครามกับสหรัฐอเมริกาในภาคตะวันออก คือ ภาคพื้นแปซิฟิกด้วย

สงครามสิ้นสุดลงโดยอังกฤษและฝรั่งเศสที่ต้องผ่านศึกสงครามถึงสองครั้ง ต้องสูญเสียฐานะความเป็นมหาอำนาจแก่สหรัฐอเมริกา ซึ่งจะต้องดำเนินการกับคู่ต่อสู้ใหม่ในฐานะผู้นำลัทธิคอมมิวนิสต์ คือ สหภาพโซเวียต ทั้งสองประเทศอภิมหาอำนาจมิได้เปิดฉากสงครามกันอย่างในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แต่จะเป็นการก่อวิกฤตการณ์สืบเนื่องโดยไม่มี การรบซึ่งเรียกว่าสถานการณ์ "สงครามเย็น"

ในปัจจุบันนี้ สงครามเย็นได้สิ้นสุดลงแล้วตั้งแต่สมัยการล่มสลายของสหภาพโซเวียต และมีการสถาปนาประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States) อย่างเป็นทางการในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2534

คำถามทบทวน

1. จงกล่าวถึงผลกระทบทางการเมืองการปกครองในหลายประเทศยุโรประหว่าง ค.ศ. 1815-1916 ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1

ตอบ

ระหว่าง ค.ศ. 1815-1916 นั้น เป็นสมัยที่หลายประเทศยุโรปเสียนิยมอยู่ในระหว่างการเลือกสรรระหว่างระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitution Monarchy) ระบอบสาธารณรัฐ (Republic) และระบอบรัฐสภา (Parliamentarism) เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้น ประเทศเหล่านี้ก็กลายเป็นสนามรบ และบางประเทศเกิดปัญหาเศรษฐกิจที่แก้ไขไม่ได้ ในระหว่างนี้เองได้ปรากฏลัทธิการปกครองที่บังคับให้ต้องเลือก คือ ลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) ในอิตาลีกับเยอรมนี เกิดผู้เผด็จการที่ต้องการรวบรวมอำนาจการปกครองไว้ในมือตนเอง คือ มุสโสลินีและฮิตเลอร์

นอกจากนี้คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย ที่จะค่อย ๆ มีอิทธิพลทดแทนระบบซาร์ และยืนยงต่อมาหลังจากนั้นถึง 70 ปี จึงล่มสลายลงพร้อมกับสหภาพโซเวียต เกิดการรวมในรูปแบบใหม่ เป็นประเทศเครือเอกราช (Commonwealth of Independent States : CIS)

2. สงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นอุบัติเหตุใช่หรือไม่ ?

ตอบ

สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้นเป็นอุบัติเหตุ เนื่องจากไม่มีรัฐบาลของชาติใดต้องการขยายผลของสงครามจนเป็นสงครามรุนแรงเพียงนั้น แต่การรวมตัวกันเป็นค่ายสองค่ายกลับเป็นการเร่งให้สงครามเกิดเร็วขึ้น ประเทศที่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรก็หวังการพึ่งพาประเทศคู่สัมพันธมิตรของตนในอนาคตจนไม่กล้าถอนตัวออกมา เช่น การที่เยอรมนีเข้าข้างออสเตรียทำสงครามกับเซอร์เบียก็ไม่ใช่เพราะเยอรมันสนใจเซอร์เบีย (Serbs) แต่เป็นเพราะความผูกพันกับราชวงศ์แฮปส์เบิร์ก (Hapsburg) เป็นพันธมิตรที่สนิทที่สุดที่เยอรมนีจะใช้ป้องกันการคุกคามจากฝ่ายสัมพันธมิตร คือ ฝรั่งเศส รัสเซีย และอังกฤษ ส่วนฝรั่งเศสก็เข้าข้างรัสเซีย เพียงเพื่อพิสูจน์ว่าฝรั่งเศสเป็นมิตรกับรัสเซียตราบเท่าที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของตนไม่ถูกรบกวน ตนจะได้ขอให้รัสเซียร่วมต่อต้านเยอรมนีหากฝ่ายรุกรานฝรั่งเศส แต่ความเกี่ยวพันกันไปมานี้เอง กลับกลายเป็นการดึงกันเข้าสู่สงครามใหญ่

3. ผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ต่อการสร้างองค์การถาวรในโลกคืออะไร ?

ตอบ

ผลจากสงครามนับแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คือ ความกระตือรือร้นที่เข้าสู่สงครามในระยะแรก ตั้งแต่ยังมีดอกไม้เสียบที่ดาบปลายปืน เพราะทหารพากันฮึกเหิมว่าการศึกสงครามน่าจะเสร็จสิ้นก่อนวันคริสต์มาส พ.ศ. 2457 แต่เมื่ออัตราผู้เสียชีวิตมีมากขึ้น และความล้มเหลวในการสงครามทวีคูณขึ้น ความกระตือรือร้นจึงเริ่มจางลง และสิ่งหนึ่งที่ประชาชนกับรัฐบาลในหลายประเทศต้องการกลับเป็นการลดกำลังรบ ไม่ให้มีการแข่งขันกันสร้างกำลังรบขนาดต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดที่แสดงถึงความต้องการสันติภาพอย่างแท้จริง คือการจัดตั้งองค์การสันนิบาตชาติ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และองค์การสหประชาชาติภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ตัวอย่างข้อสอบ

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากสังคมเกษตรกรรมและการค้าแบบเก่ามาเป็นอุตสาหกรรมใหม่นี้ คือ
 - 1) การปฏิวัติเกษตรกรรม
 - 2) การปฏิวัติอุตสาหกรรม
 - 3) การปฏิวัติวิทยาศาสตร์
 - 4) ถูกทุกข้อ
2. ผู้ที่ได้ชื่อว่า “ศาสดาพยากรณ์ของชนชั้นกรรมาชีพ” (Prophet of the Proletariat) คือ
 - 1) บิสมาร์ก
 - 2) คาร์ล มาร์กซ์
 - 3) ชาร์ล ฟูรีเออร์
 - 4) โรเบิร์ต โอเวน
3. ผู้ที่ได้เป็นพระจักรพรรดินโปเลียนที่สามในเวลาต่อมา มีนามเดิมว่า
 - 1) หลุยส์ ฟิลิป
 - 2) นโปเลียน โบนาปาร์ต
 - 3) หลุยส์ นโปเลียน
 - 4) ไม่มีข้อใดถูก

เฉลย 1 : 2, 2 : 2, 3 : 3